

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵԼԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՄԱՐԶԱԳԻՄԱՆՍԻ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 77

11 ՅՈՒՆԻՍԻՐ 1913

ԿՐՈՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵԼԵԿԱԳՐԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԿԱՐԱՆԻ

ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏԵԼԵԿԱԳՐԱԿԱՆ
ՇԱՐԲԱԹԱԹԱԹԱԵՐԹ

Երևոյի տարի Թ 11 Յունուար 1913 Թիւ 77

«Սրբազան Քահանայապետն Պիոս Ժ. կը մաղթէ որ Կաթողիկէ Աւճազանց շաբաթաբերքը շարունակէ Հայաստանի կաթողիկէ ժողովրդոց մէջ, մանաւանդ ի գաւառս, փրկարար առաքելութիւն մը կատարել, ի բարգաւաճման կրօնից եւ ի հոգեւոր օգուտ հոգիներու: Այս մաղթանաց արդիւնաւորութեան համար Սրբազան Հայրն արտագին կ'օրհնէ յիշեալ Շաբաթաբերքը, ինչպէս նաեւ անոր խմբագիրներն եւ ընթերցողները»:
Համակ Կարգ. Մէրի Տէլ Վալի, առ Ամեն. Տ. Պօղոս Պետրոս ԺԳ. Թերզեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք Ալիկիոյ,
23 Նոյեմբերի 1912, ընդ 60780 քաւ անամարաւ:

ՏԵՐ ԿՈՍԻՏԱՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՆԱՀԱՏԱԿ

Է

Ե Պ Ա Ր Ք Ո Ս Ա Ր Ա Ն

(Շար.)

Արդ Տէր Կոստաս՝ յիշեալ բանտին մէջ մանեկուն՝ հոն եղողներուն համար մը-խիթարիչ հրեշտակ մը եղաւ, եւ իւր հրապուրիչ խօսքերով եւ պերճախօսութեամբ զանոնք կը քաջալերէր եւ կը խրախուսէր չվախնալ առժամանակեայ մահէն՝ Ս. Գրոց խօսքերով: Ասոնց մէջ էր նաեւ վերոյիշեալ Մատթէոս Պատրիարքը, որ նոյն օր Եպարքոսին կողմանէ դատարան կանչուողներու

մէջ առաջինը եղաւ: Եպարքոսն խօսքը Մատթէոս Պատրիարքին ուղղելով հարցուց. «Զքեզ ո՞վ Պատրիարք ըրաւ:» Մատթէոս մասնակցելով իւր կրօնակիցները պատասխանեց. «Ինծի հետ բանտի մէջ եղող եօթը նշանաւոր անձինք:» Եպարքոսը՝ յիշեալ մեծամեծները յականդէ անուանէ աւելի ճշդելու նպատակաւ ուղեց որ Մատթէոսը զանոնք անձամբ մի առ մի ցոյց տայ, եւ նա առաջնորդուած պաշտօնեային զանոնք ցոյց տուաւ: Հետեւաբար Եպարքոսին առջեւ բերուեցան այն եօթն մեծամեծք եւ Եպարքոսը հարցուց անոնց ըսելով. «Մատթէոսը կրք Պատրիարք ըրիք, Աւետիքը ի՞նչ ըրիք»: Անոնք պատասխանեցին. «Քու նախորդ գանձի դատելով աքսորք զրկեց:» Ասոր վրայ Եպարքոսը զայրանալով հրամայեց որ ամենուն ալ զըլուխը կտրուի: Աւա՛ղ, ասոնք տկար գլուխուկով Ս. Հաւատքին ուրացան մահուան

հանդէպ, նա մանաւանդ ամենաչար օրինակ տուողը Մատթէոս Պատրիարքն եղաւ որ մոռցած Արքայութեան սէրը, դժոխաց վախը, չմտաբերելով քահանայութեան, վարդապետութեան, եպիսկոպոսութեան Ս. Կարգը եւ Կաթողիկոսութեան արժանապատուութիւնը, եղկելին ուրացաւ յայտնապէս ՂԲՐԻՍՏՈՍ, իւր Փրկիչը, եւ գլխուն վրայ կրած կնիգուղը գետին զարկաւ, վրան կտիւց եւ եղաւ Մահ մէտական: Սակայն ապա զղջացաւ եւ Հրեո՞ւմ փախչելով Կղեմէս ԺԱ. Ս. Քահանայապետի՝ Քրիստոսի Փոխանորդին առջեւ խնարհելով հաւատոյ դաւանութիւնը կատարելէ զկնի, կեանքը բարի մահուամբ կնքեց: (Հ. Մատթ. Վենետիկ, Մխիթ. պատմագիր:)

Ասոնցմէ վերջ երբ դատարան տարուեցաւ Տէր Կոմիտաս, հոն ներկայ գտաւ իրեն մատնիչ քահանայները եւ Յովհաննէս Պատրիարքը. որոնք երեք հարիւրէ աւելի ստորին դասակարգէ մարդիկ ժողովելով հոն եկած կ'սպասէին: Տիրահոչակ Պատրիարքը նախապէս պատրաստած կարգ մը զրպարտութեանց մի տեղեկագիր մատուցանելով Եպարքոսին, կ'ամբաստանէր զՏէր Կոմիտաս իբրեւ թէ ըլլար նա լրտես մը, Տէրութեան մատնիչ մը, խռովարար մը, ի մի բան յիշատակար Հայ ժողովրդեան եւ հասարակութեան: Տեղեկագիրը կարդացուեցաւ յստակ առողջանութեամբ ատենադպիրի մը կողմանէ: Որոյ բովանդակութիւնը ամիսփելով կ'արձանագրենք հոս.

«Որովհետեւ մեր ազգէն ոմանք Ֆրանկի կրօնքին յարելով, մեր հօրենական կրօնքին դէմ կը հակառակին, եւ Ֆրանկաց ազգը նախամեծար համարելով, կը Ֆրանկանան եւ այնու կ'ապստամբին Ձեր Տէրութենէ, ու նաեւ բոլոր մեր պաշտօնի ժողովուրդը նոյն ապստամբութեան առաջնորդել կը ճգնին. եւ որովհետեւ ասոնց մէջ Տէր Կոմիտաս քահանայն գլխաւոր գործող մըն է, որ տոյն այս ընթացքով մեր ազգին մէջ երկպառակութեան որմներ կը ցանէ ու կը խռովէ. որոյ դէմ եթէ յառաջուց Ձեր Մեծութեան բարձրագոյն իշխանութեան կողմանէ ազգու նախազգուշութիւններ ու միջոցներ ձեռք չառնուին, մեծ վտանգ կայ որ քիչ ժամանակուան մէջ բովանդակ Հայ Ազգը Ծրանկաց ազգին յարելով Ձեր միահեծան թագաւորութեան մէջ ներքին թշնամիներ

պիտի հանդիսանան: Ոյր վասն ահաւասիկ մենք, Ձեր ծառաները, կը բողոքենք այնպիսիներու դէմ: Ձեր Վսեմութեան առջեւ, որպէս զի հանդարտեցնէք մեր ազգը, մէջտեղէն վերցնելով այսպիսիները, եւ մեր բովանդակ ազգը մտադիր ըլլայ խաղաղութեամբ հպատակելու Տէրութեանդ հրամանաց:»

Պահ մը ատենանը սարսափած լուռ մնաց. դատարանի անդամք շարուած էին Եպարքոսին շուրջը, որ Թագաւորին երկրորդն էր, եւ լուրջ հայեացքներ կ'արձակէին ձեռքերը կտուէն շղթայակալ եւ ի միջաւայրի յոռու կայս անայլայլ դէմքով կեցող քահանային վրայ: Երբ ընթերցումը աւարտեցաւ, ներքին զգացումով մը իբրեւ թէ մեքենայէ մը շարժած ամէնքը մէկէն մօրուքնին ատկերուն մէջ ամիսփելով խորհիլ սկսան. խնդիրը պարզ ոճրագործութեան, մարդասպանութեան վրայ չէր որ կը դառնար, այլ իրենց անծանօթ կրօնքի մը, զոր բնաւ իրենցմէ եւ ո'չ մէն ուսումնասիրած չէր. մատնիչք կամ ամբաստանողները՝ նոյն իսկ ամբաստանեալին կրօնակիցներն եւ դասակիցներն էին. իսկ իրենք զամենքն ալ կ'ատէին որովհետեւ իրենց կրօնքին չէին պատկանէր, այնու հանդերձ, իբրեւ շէրի շէրիֆին, արդարութեան օրինաց զործագրութեան պաշտօնեայններ հոն նստած էին գիտութեամբ եւ կամ լաւ եւս տգիտութեամբ, գիտունի, օրէնսգէտի գեր խաղաղու: Ընդհանուր տիրող լուծութիւնը խզեց Եպարքոսը, որ ընթերցման ժամանակ մտացր բովանդակ կարողութիւնը ի մի ամփոփելով, եղած ամբաստանութեան մէջ մեծ կիրք մը նշմարած էր, ատելութեան խնդիր էր, արդարութեան հակառակ էր, անդիմութիւն էր, բացարձակ բարբարոսութիւն էր. հետեւաբար խնդիրը իւր ջղայնութիւնը զըրգրուեց, խղճին դպաւ: Եթէ դատաւորի պատասխանատուութիւնը չունենար, եւ աշխարհի Աստուածը եղող արժաթաիրութեան թելերուն չզպչէր, այնքան հոգ չպիտի ընէր, թո՛ղ կեալուէին մէկը պակաս ըլլայ ըսելով, վայրկեանական վճիռով դատը պիտի փակէր: Բայց այնպէս չեղաւ. ինք՝ ո՞ր ազգեցութեամբ չգիտեմք, սակայն ստույգ է որ վերին, գերբնական մէկ ազգեցութեամբ աւելի գթասիրտ երեւցաւ քան զՊատրիարքը եւ

Քահանայները: Կշռեց զիրքին ծանրութիւնը, Պիղատոսին պէս. ունէր խիզճ մը իբրեւ մարդ, որ անիրաւութեան դէմ անդադար կը բողոքէ եւ չճնշուիր եւ ոչ մէկ բանով. ունէր խիզճ մըն ալ որ երկիւղ կ'ազդէր, մի' գուցէ այն ամբոխին՝ մանաւանդ Եկեղեցական դասուն կամքը չկատարելով, իր անձին դէմ բողոքի առիթ տրուի եւ կորսնցնէ խայտառակութեամբ այն փառաւոր զիրքը զոր մեծ գնով ստացած էր: Ուստի Այլ բաշան այսպէս երկու սուրի մէջ մնացած, այն նեղ վայրկեաններու մէջ ելքի ճամբայ մը կը խորհէր: Ժամանակ վատակելու եւ կամ առիթ մը որսալու նպատակաւ, Պատրիարքին դառնալով հարցուց. «Ճշմարիտ են այդ ըսուածները»: պատասխանեց Պատրիարքը «Այո՛ ճշմարիտ են»: եւ նոյնը կրկնեցին միւս Քահանայները: Իսկ ժողովուրդը միաբերան ազազակեցին. «Աւերցուր ասիկայ մեր ազգին մէջէն»: Այն ատեն Եպարքոսը աչուքները սեղմեց եւ իր մէջ վեր ի վերոյ եզրակացութեան մը յանգելով խօսքը ուղղեց Տէր Կոմիտաս Քահանային ի հարցաքննութիւն՝ բայց քաղցր ձեւով մը «Բարա՛ս, դուն ալ խօսէ՛ նայինք, եւ պատասխան տուր քեզի դէմ եղած ամբաստանութեանց» ըսաւ:

(Շարունակելի)

ՆՈՐ ՏՈՄԱՐ

Ըսին. «Նոր տոմարը ի Պոլիս հայ-կաթողիկէ հասարակութեան մէջ մեզմեկու ժամանակը չէր».— Այո՛, քան զի շատոնց անցած էր այդ ժամանակը՝ 1. շուրջ 350 տարիներէ ի վեր, երբ Գրիգորեան Տոմարը, իր ուղիղ ըլլալուն համար, ընդունուեցաւ, ի բաց թողւով Յուլեան տոմարը, որ սխալ էր. 2. անցած է ժամանակը, քանի որ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհ, նաեւ Բողոքականք, զայն ընդունած են շատոնց. 3. յիշաւ անցած էր ժամանակը, եւ ամօթապարտ կը մնայինք արեւելեան բոլոր կաթողիկէ ուրիշ ազգաց

առջեւ, Ասորի, Քաղղէացի, Մարոնի, Մելքիդ, Ղպտի, եւն., որոնք ի սկզբանէ անտի զայն ընդունած էին, իրր որոշիչ նշան կաթողիկէութեան. 4. ո՛հ, Պոլսոյ համար ո՛րչա՛փ անցած էր ժամանակը քանի որ շատոնց նոր տոմարով կը վարուէին հայ-կաթողիկէ տամուկեց թեմերու ՏԱՄՆՈՒՄԷԿԸ. նայեցէ՛ք ի՛նչ թիւ եւ ի՛նչ համեմատութիւն. յաւե՛լ նաեւ երկու Մխիթարեան Միաբանութիւնները, եւ արտասահման բոլոր հայ կաթողիկէայքը. բաց ի Ռուսիոյ: Ուստի, այո՛, պէտք է խոստովանիլ թէ ժամանակը անցած ըլլալուն համար, այլ եւս հարկ էր անյապաղ ընդունել զայն:

Ըսին. «սխալ հասկցար, մա՛րդ Ասուծոյ. «ժամանակը չէր» կ'ըսեմք մե, կ'ուզեմք ըսել քե՛՛ «դեռ չէր եկած»: — !!! ... Անցածը ինչպէ՛ս կրնայ չեկած ըլլալ. անցած ըլլալուն կարկառուն եւ ծանր փաստերէն ուրեմն չջախջախեցա՛ք. դո՛ւք, ո՛վ մայրաքաղաքացիք, աշխարհաքաղաքացիք, համալսարանականք, զուք՝ որ զառաւացիին համար սարտոնիկեան քմծիծաղ մը փրթթեցնելու յատուկ ձիրքն ունիք դուք՝ որ այլոց վրայ քանի մը տասնեակ մեթր բարձրէն կը նայիք՝ եթէ ոչ սաւառնակէն, դո՛ւք կ'ըսէք այսքան ծանր սխալը, անուղիղը շտկելու ժամանակը չեկած կրնայ ըլլալ երբեք. ա՛յ ըսելը՝ նոր անքաւելի սխալ մը չէ՞: Ըսէ՛ք, խնդրեմ, ե՛րբ պիտի վար այդ օրհնեալ ժամանակը...??? — պապանձումն Զաքարիայի՛... Թօթուեցին գլուխնքն եւ՝

Ըսին. «Երբ ոուսը, յոյնը, էջմիածնական հայն ընդունին»: — Հա՛... բայց ինչո՞ւ ասոնց կապուիլ սխալ մը չոյելով, քան չհետեւիլ կաթողիկէ Իտալիոյ, Գաղղիոյ, Սպանիոյ, Աւստրիոյ, Պելժիոյ, կաթող. եւ բողոք. Անգղիոյ, Գերմանիոյ, Զուիցերիոյ, Հոլանտայի, Տանիմարքայի, Սկանտինաւեանց, Ամերիկաներու, Աւստրալիոյ, եւն. եւն. մանաւանդ որ Թուրքիան իսկ, իսլամական պաշտօնական կրօնքով տէրութիւն մը, վիճարանեցաւ ասոր վրայ եւ ի մօտոյ ընդունելու վճիռ տուաւ Երեւակոյտին մէջ, եւ՝

իբր նախընթաց քայլ մը, ընդունեցաւ նոր ժամացոյցը, կամ եւրոպականը (միջօրէականը): Ինչո՞ւ հայ եւ յոյն հեռեփոխաց սխալին գերի ըլլալ. ասոր մէջ անպատճառ մասնաւոր պիտո՞ւմ մը՝ յետին մտածում մը ունիք, անշուշտ!... Մանաւանդ գիտէք արդեօք ի՞նչ պատասխան տուաւ Ռուսիոյ Կայսրը՝ այն պատուիրակութեան որ Եւրոպիոյ գիտնականաց կողմանէ գնացած էր իրեն առաջարկելու համար թէ այլեւս ներմուծէ Նոր Տոմարն ի Ռուսաստան. նա ըսաւ. «Պարոնայք. մի՛ աշխատիք զիս համոզելու, զի Զեզի չափ ես ալ վերահասու եմ թէ Գրիգորեան Տոմարը ուղիղ է, օգտակար է ժողովրդեան» քաղաքակիրթ աշխարհի հետ պիտական, արուեստական, վաճառականական են. յարաբերութեանց համար. եւ թէ մեր զայն չընդունիր կերպով մը բարբարոսութիւն է. եւ ես՝ ամենայն Ռուսոյ Կայսր, այս ուղիղ բարեկարգութիւնը վայրկեան մը իսկ չյապաղելով կը փափաքեմ ներմուծել Պայսրութեանս բովանդակ տարածութեանը մէջ: Սակայն, կայ դժուարութիւն մը միայն, եւ է՝ որ, եթէ ես ներմուծեմ զայն, Յունաց Պատրիարքը որուն հետ կրօնական կապ մը ունինք, զմեզ Ռուսերս հերձուածող պիտի համարի. քան զի նա նոր տոմարը չընդունելու գեռ կը յամառի»: Կ'երեւի թէ այս վերջին բայով՝ որուն վրայ շեշտեց, Կայսրը ակնարկել ուզեց Հռոմէ բխած ուղղութիւն մը ամեն գնով չընդունելու՝ յունական երդուեալ յամառութեան... Timeo Danaos, graeca fides... Բայց մենք, բացառիկ չորհրդին Ատուծոյ Կաթողիկեայքս, մենք փա՞ռք Ատուծոյ այսպիսի կաշկանդումներ բնաւ չունինք... Ուրիմն:

Ըսին. «Դու չես գիտեր, եւ ոչ խորհել իսկ... Մեր հասարակութիւնը փոքրաքիւ է, իսկ հեռեփոխացը (մեզայ՝ հերձուածողացը, կամ լաւ եւս՝ Յունաց եւ Հայոցը... (այսպէս) բազմաքիւ. ուսի անոնց տոներուն, մեք անգործ պիտի մնանք, իսկ մեր տոներուն՝ մեք պիտի չկարենանք շահիլ: Ասոր ալ պատասխանե՛ք՝ նայինք, հե՛ք»: — Եղբայր, պատասխանեմ. բայց չիտակն ըսելու հա-

մար, ես կը սկսիմ տարակուսելու ոչ միայն ձեր Կաթողիկէութեան, այլ նաեւ ձեր մտահաս, խոհուն, արամբարան մարդիկ ըլլալուն վրայ ալ: Եւ ինչո՞ւ, տեսէ՛ք. «Մեր տօներուն օրերը պիտի չկարենանք շահիլ» ըսելը, Գրիգորեան վայել խօսք մը չէ. պիտի ըսուի ձեզ՝ Հարկա՛ւ. տօնը ինքնին կը նշանակէ դադարումն նիւթական գործոց եւ շահու ապահովելու համար հոգեւորական գործն ու շահը. ասիկա պարտք մըն է եւ եկեղեցւոյ Պատրիարքներէն մին: Իսկ միւսը չեմ հասկընար լնաւ. ի՞նչ ըսել է՝ «հեռեփոխաց տօներուն մեք անգործ պիտի մնանք». անոնք կը բանային ձեր խանութները. կամ թէ հարկեր տարի ետ կ'երթաք կոր կամ հարկեր տարի քնացա՞ք, որ կը կարծէք թէ դեռ եւս հսկաքական գրութիւնը գոյութիւն ունենայ. ո՛չ, սիրելի ան վերցած է. հիմա ամէն մարդ ազատ է ուզած օր իր գործին երթալու, իր խանութը բանալու: Մանաւանդ ձեր ըսածին բոլորովին հակառակն է. այն բաժանեալ հասարակութեանց տօնի օրերը աւելի պիտի շահիք դուք, մինակ ըլլալով գործելու եւ առուծախի: Իսկ եթէ բացառաբար մէկը կամ ոմանք այնպիսի գործ մը ունենան որ անոնց հետ կապուած ըլլայ, եւնայնպիսին կը դիմէ իւր խոստովանա՜ծօր, ինչդիրը կը պարզէ եւ հրաման կ'առնու ըստ պատշաճին, ճիշդ ինչպէս որ պահքի եւ ծովի եւ կիրակի օր գործելու հրաման կ'առնուի առ օրինաւոր պատճառաց: — Իսկ ձեր առարկութիւնը ես բոլորովին ջուրը ձգելու ուրիշ զօրաւոր փաստ մըն ալ ունիմ. ըսէ՛ք ինձի, էֆէնդիներ. գաւառներու մէջ հայ կաթողիկեայք որ անհամեմատաբար նուազագոյն են քան բաժանեալ հասարակութիւնքը ինչպէս Մալաթիա, Խարբութ, Տ. Կերտ, Ատանա, Եգեւսիա, Պրուսա, եւն. եւն. տարիներէ եւ տարիներէ ի վեր ի՞նչ կ'ընեն. ըսէ՛ք, հոս, ի Պոլիս, ձեր աչքին առջեւ, լատինածէս Եւրոպացիք եւ արեւելածէս միւս հասարակութիւնք ի՞նչպէս կ'ընեն նոր տօմարով... ըսէ՛ք!... Նորէն պապանձումն: Բայց վերջապէս պէտք է բան մը ըսել, եւ՝

Ըսին. «Դոնե՛ պե՛տք է խոստովանիս որ այս

խոռովութեան պահումն անխոհեմութիւն եր
Նոր Տումարը հրատարակել: Եւ ալ կ'ըսեմ
թէ շատ մեծ խոհեմութիւն եղաւ. եւ ար-
դիւնքը դայս ցոյց տուաւ: Ժողովուրդը ա-
հագին մեծամասնութեամբ, խնդագին վերա-
բերումով եւ գոհութեամբ ընդունեցաւ զայն.
հակառակ իրենց խանգարիչ ճիգերուն եւ հա-
կառակ Մէծմուշակեան ծանօթ խոշոր եւ վա-
ստիճակաւ, տօնի օրերը եկեղեցիները լե-
ցուն են հաւատացեալներով: Այնուհետեւ,
օտմ. կառավարութիւնն ալ ըսաւ թէ՝ կրօ-
նական իշխանութիւնը իր իրաւանց մէջ է
հրատարակելով նոր տոմարը եւ ոչ ոք կրնայ
իրաւունք ունենալ հաւատացեալները խա-
փանելու անոր հետեւէն... եւ վիժեցան
խոռովարարներուն սրբապիղծ ձեռնարկներն
ու փորձերը. անխոհեմութիւն՝ իւր սարօքն,
ճիշդ իրենց քով եղաւ. եւ ահա Աստուած
այնպէս ուղեց որ այս նոր տոմարը ի-
րենց նուաստացումն եւ իրենց կողմնակ-
ցաց քով բաժանումն ծառայեց: Եւ արդէն,
խնդրեմ հաճէիք ըսել, որ ընդհանրական
վարչութիւնն է որ ոմանց հակառակութեան
համար կը գաղթի իր գործունէութենէն.
մարմնոյ պզտիկ կոտոր մը վիրաւորուած ըլ-
լալուն համար, ըղեղն ու սիրտը չեն գաղ-
թի գործելէ եւ գործարանները միշտ կեն-
սունակ նորոգութեան ենթակայ են: Արդէն
այդ ափ մը հակառակորդը եւ ոչ իրաւունք
ունին ըստ ինքեան խօսելու. զի հեթանա-
ծող են եւ բանադրեալ: Բայց յոխորտալով՝

Ըսին. «Հապա ՀԱՅ արարողութիւնը...
Լասին կ'ըլլանք կոր»:—Ո՛վ հին փիլիսոփայ,
երանի՛ թէ՛ բնաւ ըսած չըլլայիր թէ՛՝ «Անմեռ-
քիւն ճնանի զսխմարութիւն կամ զչարութիւն»:
Էֆէսոսիներ, խնայեցէ՛ք ձեզի, խնայեցէ՛ք ձեր
ու ձեր Դարպասին համբաւոյն. խնայեցէ՛ք
որովհետեւ դեռ զձեզ դիտուն կամ բարձ-
կարծողներ կրնան ըլլալ: Նախ հարցնեմ ձե-
ծի. այս ձեր ոմանց գլուխը տեսնուած ռաբ-
կաները, այդ շիֆ վզնոցները, փողկապները
եւն. , հայ ծէսին կը վնասեն կոր. ձեր
խօսած գաղղիներէն, ուրիշ լեզուները, ձեր
նոր տոմարով բռնած կրկնատոմարները, Եւ-
րոպայի հետ ձեր նոր տոմարով գործառնու-

թիւնները, եւրոպական բոլոր տարազները եւ
կապկոթիւնները, հայ արարողութեան խա-
փանի՛չ կ'ըլլան կոր... Կը հարցնեմ՝ ձեր ու-
նեցած գաղղիական անունները, ձեր գաւա-
կաց լատին մայրապետներու կամ կրօնաւոր-
ներու քով տրուած դատարարակութիւնը ո՞ր-
քան ծխափութութիւն է... եւ նոր տոմարը
լատին կ'ընէ եղեր. ասոնք պարզապէս միշ-
միտները խաբելով իշխանութեան զէմ՝ զըր-
գուելու խօսքեր, գաւաճանութիւններ, սու-
տեր են... Կը հարցնեմ դարձեալ, ոյն ա-
րեւելածէս բոլոր կաթողիկէ ազգերը, զորս
ի վեր անդր յիշեցի, նոր տոմարը ընդունած
ըլլալով, իրենց ծէսը փոխեցին կամ փոքու-
իւրի վնասեցին: Կը հարցնեմ երրորդ, Հայ
Կաթողիկէ տաճարումէկ թեմեր եւ եօթը փո-
խանորդութիւններ նոր տոմարը ի վաղուց
գործածելով, հայ ծէսի եւ արարողութեանց
մէջ ի՞նչ փոխեցին. եւ հիմա ցոյց տուէ՛ք
մեզի թէ ի՞նչպէս լատին եղանք, ի՞նչ փո-
խեցինք արարողութեանց մէջ. ցոյց տուէ՛ք
խնդրեմ: Տօները եւ ծխապատարութիւննե-
րը սասնեցեք որ առաջ ընելը, արարողու-
թեանց պահպանման կամ փոփոխութեան
հետ ի՞նչ առնչութիւն ունի, ըսէ՛ք, էֆէն-
սիներ, ըսէ՛ք... Ասոնք են ահա՛ ազգա-
սեռները, որոնք իրենց կիրքերը աւելի կը
սիրեն քան թէ ազգը. որոնք սուտ ազգա-
սիրութեամբ կ'ուրանան ուղիղը: Կաթողիկէ
Հայն է ճշմարիտ ազգասէրը. նա՛ է որ փըր-
կեց հայ լեզուն ու մատենագրութիւնը. նա՛
է որ Եւրոպայի ծանօթացուց զՀայը եւ անոր
բարեմտանութիւնները եւ սիրելի ըրաւ, մինչդեռ
էջմիածնականք վերջին ժամանակներս ատելի
ըրին զայն. Կաթողիկէ Հայն է որ կորովի
կերպով պաշտպանեց Հայուն իրաւունքը գո-
յութեան, նա՛ է որ անդրդուելիօրէն ան-
վթար պահպանեց Ս. Կրօնքը, ծէսն ու ա-
րարողութիւնները. նա՛ է որ վերջին Հարս-
տութեան միակ նեցուկը եղաւ. եւ դեռ այ-
սօր իր փոքրամասնութեամբ հանդերձ, իբր
գիտուն եւ գիտակից ու կրթեալ՝ ճշմարիտ
ներկայացուցիչն է հայ ազգին. այս իմաս-
տով է որ նոյն իսկ թուրքն ալ թափանցե-
լով այդ տարբերութեան, հնարած է բնորո-

չական սա վերադիրները՝ ինճե էրմէնի (Կաթողիկէ), գապա էրմէնի (Էջմիածնական)։ Ահա այսպէս ալ Կաթողիկէ Հայն է ճշմարիտ պահապան հայ արարողութիւններու։ Նորէն պահպանձումն, տգէտներու, զրպարտողներու ձրի բամբասողներու վայել։ — Բայց այսչափը ամօթ է։... Ընդվզելով, դարձեալ՝

Ըսին. «Մենք մեր հայրերէն ինչ որ տեսնեմք ազգային՝ զայն կը պահենք»։ — Հիմա՛, այլեւս յայտնի է որ փիլիսոփայ էք եղեր, ես չգիտցայ, ներեցէք, բայց չգիտնալու իրաւունք ունէի. դի այս տրամաբանութիւնը Զուլուներու, Հօթէնթօթներու մասնազիտութիւնն է, որոնք բարեկարգութեան, յառաջդիմութեան գաղափար չունին։ Բարբարոս տրամաբանութիւն կամ լաւ եւս անտրամաբանութիւն է այդ։ Այս տեսակ բան ըսողը պէտք է գոնէ շալվար հագնի, թրամվայ կամ շոգենաւ կամ շոգեկառք երբեք չնստի. հեռագիր բնաւ չտայ չընդունի. լիսէ համալսարան չերթայ. նոր փողոցներու մէջ չպտտի. եւայլն, եւայլն։ Բայց զայս եւս պէտք է դիտեմ թէ նոր տոմարը իրրեւ ազգային ցոյց տուողը աշխարհէս լուր չունի։ Խնչ բարձր տգիտութիւն։ Նոր տոմարը Հրեոյմեական է բայց Կաթողիկէ. զի Ս. Քահանայապետի մը գործ է. Հին տոմարն ալ Հրեոյմեական է, բայց Հեթանոսական, զի Հրեոյմեացի Յուլիոս Կայսեր գործ է. ուր կը մնայ հոս հայկականը, ազգայինը, եւայլն. եւայլն։...

Ըսին. «Նոր տոմարը ՀԱՇՈՒԱԿԱՆ բան է, ուրեմն ԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ. նետեաբար պէտք էր որ ազգին հետ խորհրդակցութեամբ եւ համաձայնութեամբ ընդունուէր»։ — Զարմանալի բան. այս առարկութենէն կը հետեւի որ, Տիեզերական ժողովքներն ալ, — քաւ՝ լիցի, — յանցաւոր եղած են, քանի որ Զատիկ տօնին օրը որոշելու համար այլեւայլ անգամ իրենց հաշուական վիճարանութիւններուն, վճիռներուն, աշխարհականները մասնակից չըլին երբեք։ Բայց գիտէ՞ք թէ ասոր գաղտնիքն ի՞նչ է. որովհետեւ այդ խնդիրները հաշուական ըլլալով աշխարհային եղած չեն ըլլար. քանզի կրօնական-

հաշուական են, քանի որ Եկեղեցւոյ տօներու վրայ է խնդիրը. զոր միայն բացառաբար Հոգեւոր իշխանութիւնը կարող է որոշել ու սահմանել։ Նոր տոմարն ալ ճիշդ նոյնպէս է. վասնզի Միունդը, Զատիկը, եւայլն. եւայլն. 13 օր վերջը տօնելը սխալ է, այն սրբազան յիշատակութիւններուն օրը անցած ըլլալուն համար. ուստի այդ սխալը չտիկելը միայն Եկեղեցական իշխանութեան կը պատկանի։

Ըսին. «Միայն Գաղասացիք ու ծրուած Կաթողիկէներ ընդունեցան»։ — Նախ եւ առաջ շատ սխալ է այդ նախադասութիւնը. զի 11 Թեմեր եւ 7 Փոխանորդութիւնք արդէն ընդունած էին որոնք ամէնքը Գաղասացի չեն. ապա ի Կ. Պոլիս ալ հակառակորդք արտօնող կարգի փոքրամիւ ըլլալով. ընդունողներուն այսինքն՝ Հոգեւոր իշխանութեան հաղանդողներուն մեծագոյն մասը Պոլսեցի է։ Դիտեցէք նաեւ թէ նոյնիսկ հակառակորդաց մէջ գաւառացի շատ կայ, սկսելով Վարչական ըսուած ժողովէն։ Եւ նոյն իսկ ցուցաբար սրբապիղծներու մէջ որչափ չարափառք... Այսու հանդերձ, որքան մեծ գովասանք է հնազանդ ժողովուրդին համար Գաղասացի անուանակոչութիւնը. գիտէ՞ք՝ ինչու. քանզի երբ Էջմիածնականներն ահաւոր կերպով կը հալածէին Կաթողիկէները, զանոնք ընդհանրապէս կ'անուանէին Գաղասացի, ծրուած Կաթողիկ, պոչը կտրած, եւլն. ասոնք կ'օրհնէին համար եղած նախատինքներ ըլլալով, ՓԱՌՔ են, հասկցա՞ք. լսեցէ՞ք Առաքելապետական վճիռը. «Իսկ եթէ նախաժիցիք եւս վասն անուանն Քրիստոսի, երանելի էք, զի փառացն եւ զօրութեան անուն է։ Մի՛ ոք ի ձեռք չարչարեսցի իբրեւ զապանող, կամ իբրեւ զգող, կամ իբրեւ զչարագործ, կամ իբրեւ զօրարեստուչ։ Ապա եթէ իբրեւ զՔրիստոսեայ, մի՛ ինչ ամաչեսցէ. այլ փառաւոր առնիցէ զԱսուած անուամբս այսուիկ» (Ա. Պետ. Դ. 14-16)։ — «Յիմարն Ասուծոյ իմաստագոյն է քան զմարդիկ» (Ա. Կոր. Ա. 25)։ Յայտնի կ'երեւի ուրիշն որ ձեր ըրածն ալ կրօնական հալածանք է՝ ճիշդ ինչպէս կ'ընէին Էջմիածնականք. «Ապա ուրեմն վկայեք զանձանց՝ եթէ որդիք էք այնու-

ցիք որ կոսորեին զմարգարեան: Եւ դաւ ցիք զչափ հարցն ձերոց» (Մթ. ԻԳ. 31, 32):— Սակայն՝ լի զայրոյթով եւ կցկոտուր բառերով, վերջապէս՝

Ըսին. «Ձեք ուզե՛ր, վեսե՛լա՛ւ, քանի որ Թերզեանէն կուգայ այս բարիքը»:— A la bonne heure! Հո՛ւսկ ուրեմն դուրս կուտաք թոյնը: Եւ այս տեսակ վատ յամառութեան, քէնի ու վրէժինդութեան համար կ'ընդունիք ըլլալ տպէտ, յետադէմ, անտրամաբան, եւրոպացւոց ծաղր ու ծանակ, եւ չէք ուզեր ընդունիլ Նոր Տոմարը. ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ!!: Չարմա՛նք եւ ցաւ: Գիտե՛ք Փարիսեցւոց յամառութիւնը. մարդ կ'ապշի կարգալով, Ձ. Օ. ի ծնէ կուրին պատուութիւնը. (Յովհ. Թ.) «Եթե ոք խոստովանեցէ զնա Քրիստոս, ի բաց կացցէ ի ժողովրդեան... մեք գիտեմք զի այրն այն մեղաւոր է. դո՛ւ լիջիր նորա աւակներս. մեք Մովսէսի աւակներս եմք, եւ դու վարդապետս լինիս մեր. եւ հանին զնա արտախ»: Եւ կը կոխուէք դարձեալ եւ կը բռնաբարէք ու կը յափշտակէք Իշխանութիւնը, անյարիր եւ ծաղրելի Յայտարարութիւններ հրատարակելով. աղմուկներ հանելով յարձակումներ կարգադրելով. Եկեղեցիները պղծելով՝ հայհոյութիւններով, սրբապղծութիւններով, Ամանասուրը Հաղորդութեան առջեւ, հրեշտակներն իսկ արամեցնելով, մինչդեռ «Եւ դեւ հաւատան եւ սարսիմ» Յակ. Բ. 19): Մինչեւ ո՛ւր տարիք, եղբա՛րք, յանդգնութիւնը. ասո՞նք են մի՛թէ աղգին իրաւունքները, ասո՞նք են աղատութեան պտուղները. Առաքեալը կ'ըսէ. «Իբրեւ զազաս լինել, եւ մի՛ իբրեւ պատուակ չարութեան ունել զազատութիւնն, այլ իբրեւ Աստուծոյ ծառայք» (Ա. Պետր. Բ. 16): Ձուշացէ՛ք, չըլլայ թէ անաւոր կերպով վրէժինդիւր ըլլայ Տէր. «Տուն իմ տուն աղօթից կոչեսցի. եւ դուք արարեք զղա այս աւագակաց» (Մատթ. ԻԱ. 13): Ուրեմն ազգին եւ ձեր փրկութեանը համար պէտք է նորոգուիք ի սիրտ եւ ի հոգի. ա՛յս թող ըլլայ Նոր Տոմարին հոգեւոր նշանակութիւնն ու փրկարար արդիւնքը... «Եղիշի՛ք նոր զանգուս ծ... Այսուհետեւ արացուք տոն, մի՛ ի խմորն հին եւ մի՛ ի խմորն չարութեան եւ անզգամութեան, այլ յանխմորս տոնութեան եւ նւարտութեան» (Ա. Գոր. Ե. 7, 8):

ԿԱԹՈՂԻԿԷ

ՕՐՄԱՆԵՄՆԻ

» ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻ, ԳԻՐԲԸ (1)

Գ

Յարգ վերուծուած Նախաբանէ եւ Յառաջաբանէ ետքը բաւական հասկցուելու էր Օրմանեանի գրքին նպատակը. երբ հեղինակ մը ուրիշի գրուածքն իրրեւ յառաջաբան իր գրքին՝ կը հիւրընկալէ՝ յայտնապէս իւրացուցած կ'ըլլայ անոր գաղափարներն եւ հաստատած թէ նա իր միտքն, գիտումն ու նշապատակը ճշտօրէն բացատրած ըլլայ: Եւ այսպէս կարծելու ամէն իրաւունք ունինք Օրմանեանի մասին՝ քանի որ նա ո՛ր եւ է վերապահում, ո՛ր եւ է գիտողութիւն չընէր Bareilles Betrandի յառաջաբանի մասին: Այսու հանդերձ հարկն կը զգայ երրորդ յառաջաբանի պէս ներածում մը ընել՝ «Ի՞նչ է մեր նպատակը» վերնագրով (էջ. 19):

Հայոց Եկեղեցին իւր իսկական տեսակետէն նկատել, անոր բնութիւնը նւարտութեամբ բացատրել, օտարներուն հաւատարմութեամբ ծանօթացնել, անոր նկատմամբ տարածուած տարածայնութիւնները պարզել... Այս էր մեծ նպատակն Նախաբանին սկիզբէն... Սակայն անով գոհ չըլլար հոս. իր ջատագովին խօսքէն խրախուսուած թէ Հայը համերաշխութեան գործին արգելքներ յարուցանելու միտք չունենալով՝ աշխարհականացուցիչ յեղափոխութեան կարապետն ըլլալու ընդունակ Եկեղեցի մը ունի, որուն սկզբունքներով կրնան բաժանման միջնորդները իյնալ, Օրմանեան կը յանդգնի հրատարակել թէ իր Եկեղեցւոյ զկզրունքներն արժանի են Բրիտանիոյ թեան ընդհանրական միութեան հիմնական նկատուելու (էջ 20), այն միութեան անշուշտ որուն մեծ առաքեալն զինքն կը կարծէ: Պարագան չէ՞ արդեօք գործի առակը յիշեցնելու...

Այս խոշոր յայտարարութեան չեկած՝ կ'ուզէ նախ փողաքշել կրօնատէր ականջներ, որոնք գուցէ վիրաւորուած ըլլան նա-

(1) Տես թիւ 70, էջ 660:

խորդ յայտարարութիւններով եւ այսպէս անվտանգութեան անխորժ շեշտ մը պահած ըլլան իր պատմութեան մասին . կ'ուզէ մոռցնել այդ տգեղ ու աննպաստ տպաւորութիւնը նախ կրօնասիրական բացատրութիւններով եւ յետոյ մեծագոյ յայտարարութեան շառաչով . . . Խեղճ Հայ , որքան դիւրին է խաբել զքեզ անպատուելով զքեզ գովեստներու մէջ , մեռցնել նոյն իսկ պատուելով . . . Բանի՛ քանի՛ ջատագովներու պիտի կարենար ըսել Հայոց հարազատ Եկեղեցին «Յուդա՛ , հաւթուրելով մասնես զիս» . . . Պէտք կը զգայ ուրեմն Օրմանեան խոստովանելու «Թէ Եկեղեցին ՏԱԿԱԻԻՆ ամբողջապէս կը պահէ իւր գոյութիւնը , ինչպէս իւր ազդեցութիւնն ալ , հակառակ այն ծանր հարուածներու , զորս նոր հոգւով գործողներ կարծած են անոր հասցնել» (էջ 19) : Այսուհանդերձ չի կրնար կեղծել զաղտնի թերահաւատութիւնն եւ կը չափաւորէ իր խոստովանութեան համարձակութիւնը տակաւին բառով , զորն կը կրկնէ քիչ վար : Մանաւանդ աւելի բացէն կը մատնէ այդ զգացումը երբ կը հաստատէ թէ «Վարդապետութեան ինչ ինչ կէտեր իբր անհեղի նկատուած են , պատմական ինչ ինչ եղելութիւններ իբրեւ առասպելներ մեկ կողմ դրուած են» : Եթէ այդ կէտերը ստուգապէս վարդապետական կէտեր են , զորս հրամանակարգ վարդապետութիւն կ'անուանենք , անոնք չեն կրնար անտեղի նկատուած ըլլալ . նոյնպէս պատմական ինչ ինչ եղելութիւններ եթէ իրօք եղելութիւններ են՝ չեն կրնար իբրեւ առասպել մէկ կողմ դրուած ըլլալ : Եթէ վարդապետական կէտերու մասին բողոքականութեան ըրածին է որ կ'սկնարկէ՝ ըստ որում նա հաւատոյ հանգանակը ուղածին պէս կրճատած է , եւ եղելութեանց մասին ալ բանապաշտ քննադատութեան գործին՝ որ կը մերժէ ու կը վտարէ պատմութենէ ինչ որ գերբնական է , անշուշտ իրաւունք տրուելիք գործեր չեն ատոնք : Եւ Օրմանեան կրօնքի ազդեցութիւնը ճանչնալու ատեն զգուշանալու էր անկարողութիւն մը վերագրել Եկեղեցւոյ՝ սուտանուն գիտութեան ու աւերիչ քննադատութեան դէմ իր

ինչ ինչ վարդապետական կէտերն ու եղելութիւններն պաշտպանելու : Ո՛չ , Եկեղեցին երբէք տեղի տուած չէ իր հաւատոյ մասանց մէջ գիտութեան ու քննադատութեան յարձակումներու առջեւ , մանաւանդ գիտութիւն եւ քննադատութիւն գործածած է յաղթական կերպով ցոլացնելու իր ճշմարտութիւնը բարձրագիտակ լապտերի պէս ի ահա համօրէն աշխարհի : Բայց այս զօրեղ ու Աստուածային խոստմանց վրայ դժոխքի դէմ կռուուցուած Եկեղեցին՝ անշուշտ Օրմանեանի Հայոց Եկեղեցին չէ : Այո՛ , «Մատուռական զարգացման ձգտումներն ալ , քաղաքական եւ պետական կեանքներն ալ , պատմութեան են նկատուած առնել այն ուժը զոր կրօնական բարձրագոյններ տակաւին հոգիներու վրայ կը ներգործեն» (էջ 19) : Ո՛չ միայն կը ներգործեն այլ եւ ունին՝ ոգիներու ենթակայական տպաւորութիւնէ անկախօրէն , ո՛չ միայն տակաւին՝ այլ ցմիշտ , քանի որ կրօնական բարձրագոյններն յեցած են Աստուծոյ վրայ , որ հիմն է ամէն իրականութեան եւ ճշմարտութեան : Եւ ո՞ր մի Եկեղեցւոյ շնորհիւ է որ հաւատքի այդ ազդեցութիւնը կը պահուի . ո՞ր մի Եկեղեցին է , որ զկրօնք եւ ամէն գերբնականութիւն մերժող դրութեանց կը ճակատի առանց վախճալու գիտութիւնէ եւ զարգացումի ամենամոտեկ ձգտումներէ . որ մանաւանդ հրապարակաւ ճշմարտանուն գիտութիւնն եւ ճշմարիտ զարգացումն իրեն տարածման ու փառաւորութեան պայման կը նկատէ . որ ամենամեծ դպրոցն է եղած ամէն դարու մէջ ամէն գիտութեանց ու ամենազօրեղ գործին զարգացման ու քաղաքականացման : Անշուշտ էջմիածնական Եկեղեցին չէ , ուր չենք գիտեր տգիտութիւնն թէ անկարողութիւնն աւելի ողբալ :

Անհաւատալի բան . կը համարձակի Օրմանեան կարծել որ իւր Եկեղեցին idéal Եկեղեցի ըլլայ այն աստիճանի որ «Անոր բարձրագոյններն արժանի են իբր հիմնական նկատելի այն գաղափարական մեծ նրպասակին , որ է Քրիստոսեկեղեցեան միութիւնն ու պարզութիւնը» (էջ 20) : Թէ չարութեամբ ըսուած չըլլար՝ հեզութիւն մը պիտի

կարծէինք: Եկեղեցի մը որ քայքայուած է ու կազմալուծուած, յորում անիշխանակա- նութիւնը կը տիրէ, յորում անհատական շա- հերն իրաւունքի եւ օրէնքի տեղ կրնան անց- նիլ, յորում ամէն կարգ, հաւատալիք, կը- րօնական պարտք քմահաճոյից ձգուած են. Եկեղեցի մը խրամատուած, անկերպ ու ան- կերպարան, որ անկրօնութեան ու կղերա- մարտութեան մէջ կողմանէ եւ միւս կող- մանէ աւանդական ամենածայրայեղ հետեւո- ղութեան եղբներու մէջ կը տարուբերի, որ իր ծագումէն, իր հայրերու հաւատքէն հե- ոացած՝ նոր դրութիւններէն որ մէկը իւրա- ցնէ չգիտեր. Եկեղեցի մը մէկ խօսքով, ու- ռուն գլուխը Գերթողահօր ողբը կարդալու ժամանակը եկած է, idéal Եկեղեցին կ'ըլլայ եւ տիեզերատարած Եկեղեցւոյ հիմնակէտ ընծայելու սկզբունքներ կ'ունենայ: Եթէ զՀայ Եկեղեցին իր նախկին, հին ձեւին մէջ կ'ուզէ նկատել՝ այն ինքիւրմէ չէ ունեցած եւ չունի ո՛չ հաւատք, ո՛չ ծէս, ո՛չ արարողա- կան սարքեր, նոյն իսկ շքեղ շարականներն ու աղօթքներն՝ հետքն ունին հետեւողու- թեան եւ ընդօրինակութեան. ուրիշէ, օ- տարէ, յԱրեւմտից է իր ի՛ հաւատս ծը- նունդն, իսկ եթէ կ'ուզէ նկատել նոր՝ վեր- ջին սկզբունքներու թուլութեանը մէջ՝ ա- նոր սկզբունքներն ալ իրմէ չեն, արեւմուտ- քի միծ աղանդէն՝ բողոքականութենէ են. ազատամտութիւն, կրօնական թուլատրու- թիւն, ամէն կրօնք (Կաթողիկէութենէ զատ) հաւասարապէս ընդունելի նկատելու քսկղ- բունքը, եւ ասով դէպ ի անտարբերութիւն, անտարբերութենէ դէպ ի թերահաւատութիւն, ասկից դէպի անկրօնութիւն յառաջացումը շատ վերջին դրութիւն է եւ քարոզուած ու մուծուած է վերջին տարիներու: Հետեւաբար այդ դրութիւնն ու սկզբունքն իսկ՝ իւրը ըսելու հաճաքն չի կրնար ունենալ Օրման- հանի Եկեղեցին:

(Շարունակելի)

ՄԵՆՈՒԹԻՒՆ Ս. ԱՌԵՏԱՐԱՆԻ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆԸ

Բ

1. Մարիամու Կուսին Ս. Յովսէփայ եւս ամուսնութիւնը: 2. Փրկին յղորիւնը, Ծնունդն ու ամուսնակոչութիւնը:

(Մատ. Ա. — 18—25)

(Շար.)

9. Տիրջ Հրեշտակը նախ կը կոչէ զՅովսէփ յանուանէ եւ մակդիր կուտայ անոր՝ «Որդի Դաւթի». քանզի այն արքայական ցեղին, որուն շառաւիղն էր Յովսէփ, ամենամեծ դէպքին, ակնկալութեան, փա- ոաց աւետիսը կը բերէր, որ առ դուրս էր եւ Յով- սէփայ այնքան մօտիկ, — Մեսիական աւետիսը, որ խնդութեամբ պիտի լեցնէր զՅովսէփ «Նախ վաղվա- դակի յիշեցուցանէ նմա զԴաւիթ, ուսի՛ Բրիստոն էր յիմելոց, եւ անուամբ նախնեացն հանէ զխոռովութիւնն ի մեացն, եւ զաւետիսն՝ որ առ ամենայն ազգն եղեն, յիշեցոյց» (Ուկ. Ճ. Դ.): Ապա կը սրտապնդէ զանի- կա, ըսելով. «Մի՛ վախնար» Աստուծոյ օրինաց դէմ գործելու. քովդ առնով զՄարիամ որ քու հարսդ է:

10. Ասոր պատճառը՝ մեկնէ երկնաւոր Աւե- տաբերը, որ հաւանաբար պիտի ըլլայ Գարբէլ, Մար- գեղութեան Հրեշտակը (Հմմ. Ղուկ. Ա. 49 եւ 26), որ նոյնքան ուրախացած էր Մարգեղութեան խոր- հըրդոյն, որուն յառաջին իսկ վայրկիւնի երկրպագե- ցին խոնարհութեամբ գունդք անմահ գուարճիւնը, քանզի Մարիամու յղացած գուարճը պտուղ էր Հոգ- ւոյն Սրբոյ: Ղուկասու մէջ (Ա. 35—36) Աւետաբերը բտած էր Մարիամու թէ «Հոգին Սուրբ պիտի գայ ի քեզ, եւ Բարձրելոյն զօրութիւնը հովանի պիտի ըլլայ քու վրադ»: Թէեւ Մարգեղութիւնը Ս. Երբորդութեան երեք Անձերուն ալ միանդամայն գործողութիւնն է առ առաքմ, սակայն անոր ի Մարիամ Կոյս ներգոր- ծութիւնը աւելի կը վերադրուի Ս. Հոգւոյն, զի նա է զլիաւորաբար սէր, բարութիւն եւ շնորհ Աստուծոյ, եւ Մարգեղութեան մէջ ասնք աւելի կը փայլին «Ձի այնպէս սիրեց Աստուած զաշխարհ, մինչեւ իր Միածին Որդին տուաւ» (Յովհ. Գ. 46). Ս. Թովմաս կ'ուսուցանէ. 1. Հոգւոյն Սրբոյ սէրէն միայն, ա- ուանց մարդիկներու արժանեաց, կատարուեցաւ Բա- նին Մարգեղութիւնը: 2. Հոգւոյն Սրբոյ շնորհքէն յղացաւ այն մարդն որ Քրիստոս է, առանց իր կան- իաւորաց արժանեաց: «Այն շնորհքով մարդս իր հա-ւատքին սկիզբէն կ'ըլլայ Քրիստոսեայ, որ շնորհքով այն մարդը իւր սկիզբէն եղաւ Քրիստոս. միեւնոյն

Հոգիէն նա վերստին կը ծնանի (Յովհ. Գ. 5, 7), յորմէ տա ծնաւ. միեւնոյն Հոգւով ի մեզ կ'ըլլայ թողութիւն մեղաց, որ Հոգւով եղաւ որ նա չունեցաւ բնաւ մեղք» (Ս. Օգոստ.): 3. Ինչպէս Ադամէն սերեալք անպատճառ մեղաւոր կը ծնանին, այսպէս Քրիստոս ի Հոգւոյն Սրբոյ սերեալ, ընտելեամբ անմեղ է. սուրբ Հոգին ամենայն լրութեամբն հանգեաւ ի Քրիստոս, որքան ընդունակ է ստեղծուած մը, և զայն յինքն փոխարկեց. հետեւաբար Քրիստոսի մարդկութիւնը Հոգւոյն Սրբոյ ամենաչքնաղ գործն եղաւ:

41. Բանբեր հրեշտակը շարունակելով իր հեռապի տեսարանները, կ'ըսէ. Ս. Յովսէփի. «Մարիամ՝ քու կոյս հարսդ զուակ մը պիտի ծնանի: Ուրեմն Մարիամ՝ մայր է Քրիստոսի, ճշմարիտ և բնական. և այս երկու բանով կ'ըմբերանի հայհայտին Նետտոր և այլք «Որ ասեմն եթէ իբրեւ լնդ ցնցուղ ինչ էանց Քրիստոս: Զի եթէ այնպէս էր. զի՞նչ պէտք արգանդին լին, կամ զի՞նչ հաղորդութիւն ունէր ընդ մեզ... զիմոց էր յարմատն Յետեսալ, կամ զիմոց որդի մարդոյ, եւ որպէս մայր Մարիամ, եւ կամ զիմոց ի զուակէ Գաւրի, կամ զիմոց զկերպարանս ծառայի էառ, եւ որպէս Բանն մարմին եղեւ, եւ ընդէր Հոգւոյնցն զրէթէ «Քոռոց Քրիստոս քս մարմնոյ, որ է ի վերայ ասեմայնի Աստուած՝ օրհնելով յաւիտեանս» (Ոսկ. ձ. Գ.):

42. Կր յարէ Հրեշտակը. «Ու պիտի կոչես անոր անունը ՅԻՍՈՒՍ: Ինչ որ մօրը տուած էր իշխանութիւն Աստուածորդւոյն անուն կոչելու (Ղուկ. Ա. 30.)։ Նոյնին հարգակից կ'ընէ և զՅովսէփ՝ իրը այր Մարիամու և հետեւաբար օրհնական հայր Քրիստոսի:

43. Անունը կը ցուցնէ իրեն էութիւնը (Իմն. Բ. 49). բայց մեղքը խոնարհեց իրերու այս կարգը և անուններն սկսան առ հասարակ ըստ պատահման գրուել: Սակայն իրեմն Աստուած ինքը ըստ իւր կամաց և ըստ էականին մասնաւորեց անուններ, յորոց մին է այս սրբազնասուրբ, յաւերտնապէս օրհնելու և երկրպագելի անունն՝ ՅԻՍՈՒՍ: Այս անունը ի հուսց կը գտնուէր, գերութիւնէն տառջ կը հնչուէր Եփոնուա (ըստ մեզ՝ Յեսու և ըստ Լատինաց Josue), և կը նշանակէր Եփոնուա է վրկիչ, յետ գերութեան եղաւ Եփոնուա, պարգապէս վրկիչ: Այդ անունը որ յատկացաւ միածին Որդւոյն Աստուծոյ և Մարիամու՝ Քրիստոսի, ամենաբարձր անունն է երկնքի տակ և երկնքի մէջ. և իր սիրանոյշ երաժշտական գեղգեղին մէջ տիրաբար կը ցուցնէ Փրկչին գործոյն ամբողջութիւնն ու վախճանը: «Զանունն յերկնից եթէ հրեշտակն... նա է ո՛չ այս դոյզն ինչ իմ էին, այլ թիւրոց եւ անբաւ բարութեանց զանգ» (Ոսկ. ձ. Գ.):

43. Ինչ պիտի ընէ ուրեմն, Յեսուս, Փրկիչը. պիտի վրկէ նա. զո՞վ իր ժողովուրդը. ուղղակի զիսրայէլ, որուն համար զրկուած էր, Հիմ. Մատթ. ԺԲ. 24.—Հռ. Ա. 26.—Թ. 5: Սակայն տպա և հեթանոսներն ամէն աղքատ և աղքատ, զրոնք ցնեց իր արեւնով և որոնք եղան ժողովուրդ սեպհական: «Ոչ

միայն Հրեայն եւ նորա ժողովուրդ, այլ ամենեքեան որ մատուցեալ ընդունիցին զգիտութիւն նորա» (Ոսկ.): Եւ իրեն այս ժողովուրդները, ի զուր պիտի ճգնին դժոխք և իւր անզգամ արբանեակներն և պիտի չկարենան բաժնել Քրիստոսէ՝ զանոնք ամէնքը՝ որ ինքը երկէ բարձրանալով՝ առ ինքը ձգեց (Յովհ. ԺԲ. 32. Հիմ. Զ. 37.—ԺԵ. 6. 9, 12, 20, 23, 24): Արդ, Յեսուս իր այս ժողովուրդը ինչ բանէ պիտի փրկէ. իրենց մեղքներէն. նա պիտի չըլլայ քաղաքական թագաւոր մը, պերճազաւ և հզօր աշխարհապա, ինչպէս կ'ենթադրէին Հրեայք որ Միսիան պիտի ըլլայ. այլ պիտի թագաւորէ նա կրօնով և բարոյականաւ կրօնք՝ քան, երկնաւոր, յաւիտենից, գազանեաց յայտնող, կեդրոն ճշմարտութեան, անյեղի վարդապետութիւններով, որ կ'առաջնորդեն անվերջ երանութեան. բարոյական ամենամաքուր. ամենագործնական, ամենադիւցազնական, զոր արտաքին գիտականք և փիլիսոփայք և ոչ յերազել անգամ լրցան տեսնել. կրօնք և բարոյական, որոնց ըով Սուրբա, Պաշտօն, Արիստոտել, Կոնփիւսիոս, Պրահմա, Զրադաշտ ոչ միայն գաճաճ ու երկրաբար յողիւններ են, այլ և ամօթահար կը շուարին ու կ'երկրպագեն: Այսպէս ահա Յեսուս ամենափրկիչը փրկեց ու պատրաստեց իր ժողովուրդը ի յաւիտենական երջանկութիւն ժառանգելու այն արքայութիւնը զոր ի յաւիտենից պատրաստած էր անոնց: «Զբարութիւնս որ նուազ լինելոց էր, կանխաւ բարգաւ ճիւղ ինչ իցեն: Ի մեղաց ազատութիւն, ի մահուանէ եւ ի դժոխաց փրկութիւն» (Ոսկ.): «Յայտնուէ Գի Աստուծոյ Որդի է որ ծնան, եւ վասն վերին քուզաւորին եւ նորա բան, բանգի եւ ոչ զմեղա քողով՝ այլոյ ուրու՝ զօրութեան է, բայց միայն այն երբեան» (Նոյն):

44. Իսկ այս ամէնը եղաւ, որպէս զի կատարուէ մարգարէութիւնը, որ չէ թէ լոկ մարդու մը խօսքն էր, այլ նոյն ինքն Աստուծոյ ուղղակի կանխապատգութիւնը (Հիմ. Բ. Պետր. Ա. 49, 20, 21), Հոգւոյն Սրբոյ աղգեցութեամբ կամ ներնշմար: Ահա զայս կը ցուցնէ Աւետարանիչը, երբ կ'ըսէ. «Ինչ որ ըսուէցաւ ՏԻՐՈՋՄԷՆ», որ է հեղինակը, խօսողը, իսկ մարգարէն պարզապէս գործիք մըն է, ի ԶԵՆՈՆ. «Եւ քայլս եւ ամէ ի մէջ գետայի, այլ ո՛չ ի նա հանգուցանէ զրան, այլ անոր ի վեր առ Աստուած հանէ: Բերանն ետայեալ էր, եւ յայտնութիւնն ի վերուս» (Հոկ.) Եւ այս ամէն նախագուշակութիւններն վախճանական եղած են Մեսիայի մասին, այսինքն՝ ոչ թէ պատահական խօսք մը, այլ գիտամբ նախապէս ըսուած՝ վախճանական կապակցութեամբ ցուցնելու համար զայս ինչ կամ զայն ինչ խորհուրդ: Հետեւաբար քանի որ այդ խօսքն աստուածային նախագիտութեան է և անոր իմաստը ուղղած յԱստուծոյ, պէտք է որ իրականանայ, լցնի Հին կտակարանին մէջ ամենայն ինչ ուղղուած է առ Մեսիա և առ իւր Գործն. (Հիմ. Երբ. Ժ. 4): «Ի հին կտակարանին՝ նորն է ծածկեալ, ի նորն՝ հինն է յայտնեալ»

(Ս. Օգ.)։ Ամենայն ինչ գէպ ի գալիքը կը դիմէր, օրինակ էր անոր, կը նախագուշակէր զայն, ասոնց ամէն ալ օր մը անհրաժեշտ պիտի կատարուէին։ Կային մարգարէութիւններ՝ որոնք ուղղակի մետիական էին. կային նաև անուղղակիները։

(Շարունակելի)

Գ. Վ. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵՂԻ

ԵՐԹՆԵԱՎ ՔՐԻՍՏՈՆԵՒ

ՏՕՆԱՅՈՅՑ

- Յունուար 12 † Կիր. ամ. է օր Յայնուրեան
13 Բշ. ախ. Ը. » » Ա. օր Պահ. Առաջ.
14 Գշ. թմ. Բ. » Պահ. Առաջ.
15 Դշ. թկ. Դ. » » »
16 Եշ. գմ. Դ. » » »
17 Ուրբ. զկ. Ե. » » » Յիշ. Յվն. Մրգր.
18 Շք. դմ. Սարգսի գոր. եւ որդւոյ ճոռա
Մարտիրոսի եւ ԺԴ. զիմնորացն։

Ս. ՍԱՐԳԻՍ (Sergius)։—Ազգաւ Յոյն, ծնած է ի Կեսարիա Կապ.։ Մեծ բարեպաշտութեան, իմաստութեան, հոգեւոր եւ անմահեան հաշակ համած էր. որով իր զօրականի աստիճանը Կոնստանդինոս կայսր բարձրացուց Զօրավարութեան։ Ան աստիճանը ամբողջ նահանգը սկսաւ կռակապաշտութենէ սրբել. ամէն կողմ կ'երթար կը քարոզէր սուրբ հաւատքը եւ առատ ողորմութիւն կը բաշխէր եւ բոլոր հեթանոսները կը դարձնէր իսկ երբ թագաւորեց Յուլիանոս Ուրացող, որ մտադրած էր ջնջել Քրիստոնէութիւնը, Ս. Սարգիս իր բոլոր գոյքերը բաշխելով աղքատաց, այն ամբարշտին չծառայելու համար իր որդին Մարտիրոսի հետ գիմեց Հայոց Տիրան թագաւորին, որմէ ընդունուեցաւ սիրով, բայց լսելով Յուլիանոսի Անտիոք գալով Քրիստոնէականները չարաբերելու եւ առ Հայս մերձենալը, երբ կ'արշաւէր ի Պարսս, ուր եւ նետահար ստատկեցաւ հայհուելով զՆազովրեցին յաղթական, — տկարացաւ Տիրան եւ արձակեց զՍարգիս, որ գնաց առ Շապուհ արքայ Պարսից ի Խորասան եւ փառաւորապէս ընդունուելով, զօրավար կարգուեցաւ եւ մեծ յաջողութիւններ ձեռք բերելով սիրելի եղաւ յոյժ յոյժ։ Ան միջոցներուն էր որ Յուլիանոսի բանակին մէկ ստուար մասին գէմ ծակատելով, Ս. Սարգիս իր սակաւաթիւ վեհերոս հեթանոս զօրքերը սրտապնդեց քարոզելով զՔրիստոս. եւ փառաւոր յաղթութեամբ մը տանելով շատերը դարձի բերաւ եւ մեկնեցաւ, իսկ իր որդին թշնամեաց քով գերի կ'իյնար Սուրբը պաշտօնապէս զիմեց առ Աստուած եւ թշնա-

միք Աստուծոյ զրկած պատիժներէն սարսափելով. պատուով ուղարկեցին զՍարգիսը։ Սակայն քուրմերը բամբասեցին զՍուրբ Սարգիս առ Շապուհ, որ խաբկանօք կոչելով զինքը, հրամայեց զոչել կռուքերուն. քաջարար մերժեց Սուրբն եւ բերանը քարերով զարկին եւ քաշկռտեցին քաղքին մէջ եւ կողերը բացուեցան, եւ շղթայի զարնուելով բանտուեցաւ իր որդւոյն հետ եւ գիւրջերէն կ'աղօթէր եւ անդին ալից, Դարձեալ կռուքերու առջեւ բերուելով, իր շղթայով զարկաւ անոնց եւ փշեց ամէնքը։ Բոլոր հեթանոսք յարձակելով, առաջուր կոխեցին եւ սպաննեցին զՍարգիսը եւ զՍարգիս խոշտանգեցին եւ բանտեցին, ուր սատանան փորձեց եւ լիկեց զինքն, բայց Սուրբը կարգաւոր զանյաղթ անունն Յիսուսի, ամօթապարտ վաճակեց փորձիչը. եւ կրկին խոստովանելով զՏէր Քրիստոս, հրամանաւ թագաւորին գլխատուեցաւ, (յամին 362) տնկելով Աստուծոյ հրէշտակը որ փառաւոր պատկը բերէր իրեն եւ տանուչորս զինակիցներուն որոնք մարտիրոսացան նոյն օրը իր սուրբ մարմինը ամփոփելիւնս համար։ Ս. Մարգարէ անոր մարմինը փախադրեց ի Կարբի, ուր վաճեց շինուեցաւ եւ մէկ ակունք ազգոյց խաչի մը մէջ որ հրաշագործ եղաւ ի Հայս։ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մէջ Ս. Սարգիս կը կոչուի յօղնութիւն՝ իբրեւ երազահաս եւ մեծահրաշ պաշտպան ու բարեխօս։

ՀՈԳԵՒՈՐ ՄՏԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՐ

„ՆՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻՒ՝ ԳՐԲԷՆ

Գրիգ. Ա.—Գլ. Բ.— Ինքզինքն ճուռսս եւրեւել զբայ։

Ամեն մարդ ընկալանար գիտել կը քաղնայ. բայց առանց Աստուծոյ երկիւղին ինչ օգուտ ունի գիտութիւնը։

Լաւագոյն է Աստուծոյ ծառայող գիւղացին իսկ ամբարտաւան փիլիսոփայն որ անկող է իր փրկութեան վրայ։

Ով որ ինքզինքն չաւ կը մանկայ, կ'արհամարհէ իր անձը, ու մարդկային գովեստներէն հաճոյք չի զգար։

Ես կեցի՛ր ամեն քան գիտելու չարապանց փափակին, որովհետեւ անոր մէջ կայ մեծ ցոռն ու պատահի։

Գիտելան անձերն մեծ յօժարութեամբ կը քաղան երեւայ ու գիտուն կոչուի։

Կան շատ քաներ որոնց գիտութիւնը կամ ինչ կամ ոչինչ օգուտ կ'ընէ մեր հոգւոյն։

Կարի անմիտ է այն մարդն որ իր փրկութեան քընտրելու քննարկող քաններն կը զրադի։

Շատ իօսկերն հոգին չեն կշռացներ։

Բարի վարժ միտք կը խաղաղցնէ կը ափոփէ։

Մաքուր խղճմանք կուտայ մեծ վստահութիւն առ Աստուած։

(Շարունակելի)

ԳԱԹՕԼԻԲ ՄԵԶԷՏԻ ԷՍՍՍԼԱՐԸ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՀԱԳԻԳԱԹ. ԱԼԼԱՍՎԵՆ ՎԱՐԼԵՂԸ

Հէր ՇԵՅԻՆ ԽԱՂԻԳԻ ՎԷ մուհամբրգը,
ԲԵԱՅԻՆԱՐԸՆ ԱՍԽԻԱՅԻ մուրազը, ԵՐԻ ՎԷ
ԷԱԿԵՍԻ ԱՅԻՐ ԱՂԼԱՍԻ ՎԱՐ ԵՐԻ:

Մէզհէյալ իւրմնոտէ պիրինճի հագիզաթ
Ալլահն վարըզը ԵԱՆԻ ԷԼԵՐԻ ԿԷՅԻԼ ԵԱՐԱ-
ՄԱՆ, ԳՈՒՄՐԷԹԻ ԻԼԱՆԻՅԷՅԻՅԷ ԽԱՐԷ ԽԱԷՆ,
ՀԷՐ ՇԵՅԻՆ ՍԱՀԻԱՅԻ մութլազը օլան, ՆԻՀԱՅ-
ԵԷԹԱԻԳ ՍՈՒՐԷԹԱԷ քեամիլ. ՎԷ ՎԻՆՃՈՒՄ
ԼԱԳՐՄ ԱՅԻՐ ԷԱԿԵՍԻ ՎԱՐՈՐԸՆ մէվճուտիյէթի
տէր: Իշթէ պու հագիզաթ պիր Էսաը գալի
տիր քի մէզհէյալ, ախլազ, աշիլէ ՎԷ ճէ-
միլէթ պուհուն իւզէրինէ պինա Էտիլմիշ
տիր: Չիւնքի, Էյէր Ալլահ Էօգսա, մէզհէյալ
հիլ պիր շէյէ Էարամազ:

Էյէր Ալլահ քէնտի գուսսիյէթի նամրնա,
ԽԱՅԻ ԻԷ շէրր արամունտա պիր Փարգ ԳՕ-
մազսա, ԴԻԼԻԼՄԱՐ ԻԼԱՆԻՅԷՅԻՅԷ ԲԱՐՈՅԱ-
ԿԱՆ ԵԷՆԻԼԷՆ ատապ ու ախլազը մէճպուրի
գըմազսա, Էյէր աքալէթի ԲԵԱՄԻԼԷՅԻՅԷ ԽԱՅ-
ՐԸ միւքհաֆաթլազը, շէրրէ միւճազաթ իթ-
մէզսէ, արթըզ ախլազ ԵԷՆԻԼԷՆ շէյ հիւքմ-
սիլ գալըր:

Այիլէ, ճէմիլէթ, գանունըզ վազիթի-
սիլ, ատալէթ, ԳԱՐԱՄԱՂ մուհապէթի ՎԷ ՍԱ-
ՅԻՐԷ ԿԻԱՅԻ ՓԱԳԻԼԷԹԷՐ օլմազսա, ԵԷՎԱՄ
ԷԵՄԷՅԷՅԷՐ, հալպուքի, շայէտ Ալլահն վար
օլմասըզ գապուլ իտիլէճէք օլուրսա, ար-
թըզ պու ՓԱԳԻԼԷԹԷՐ հագիզաթսան մահ-
րում ԽԱՅԱՂԱՐՄԱՆ ԽԱՐԷԹ ԳԱԼԱՃԱԳ ԵՐՐ-
ԼԱՐ:

Կիւնէշին վար օլտուզըն նէ գատար
մուհազգազ սուրէթաթ պիլլը ԽԱԷՔ, ՃԷՆԱՅԻ
Ալլահն վարըզըն տա աշնի տէրէճէտէ Է-
մին օլարազ պիլլըրիլ, ԷՎԷԹՄ՝ Ալլահ աքս
պիր բուհ օլտուզը միւհասէպէթլէ, ծըր թէն
ԿԷՅԷՐԷԻԼԻՅԷ ԿԷՅԷՐԷՅԷՅԷ, ՓԱԳԱԹ ծուհ
վարըզըն իսպաթ Էյէյէն օ գատար սահիհ
աէլիլէր մէվճուտ տըր քի, Ալլահ Էօգ տըր
աէյէ պիլմէք իշիւն ազլը սալիմի զայալ
իթմիշ օլմազ իճապ իտէր:

Ալլը պէշէր Ալլահն թապիաթըն ՎԷ
ծուհն տախիլի հայաթըն սըրընը քէշֆ ի-
տէմէզսէ տէ, ծուհն վարըզըն սահիհ սու-
րէթաթ իսպաթ Էտէպիլլը, ծուհն քէմալա-
թընտան պալըլարըն թանըյապիլլը: Ֆիլ-
հագիզա, Ալլահ ճիւմին ԿԷՅԷՐԷՐԻՅԷ միւհա-
հէտէ օլուհմազսա տա, ծուհն Էսէրլէրի միւ-
շահէտէ օլուհուրար: Պիր բէսմ ԿԷՅՐԵԻ-
յիւմտէ, օ բէսմ թէրսիմ Էյէմիշ օլան պիր
բէսսամին վարըզըն հիւքմ Էթտիյիմ կիպի,
ազլ տախի, Էսէրլէր վասթմասըլա, օ Էսէր-
լէրի հուսուլա ԿԷԹԻՐԻՅԷ օլան պիր սէպէպին
վարըզըն թանըյապիլլը, պինաէն ալէյն,
ԵԱՐԱՄՈՐԸՆ մախլուզաթն մէվճուտիյէթինի
ԿԷՅՐԷՐԷՔ, ծըլարա վարըզ ՎԷՐԻՅ օլան պիր
ԵԱՐԱՄՈՐԸՆ, պիր սէպէպի ԷՎԷԼԻՆ վար
օլտուզըն բէք Էյի աշլայապիլլը: Ալլը պէ-
շէրին, Նուրը թապիլիլլէ մախլուզաթ թէտ-
գըզ իտիլէճէք օլուրսա, ԽԱՂԻԳԻՄԻՂ ՎԷ ՍԱ-
ՀԻԱՅԻՄԻՂ օլան հագըզի ՎԷ պիր տանէճիք Ալ-
լահն թանըմազ գապիլ տիր:» (Վատիկանեան
Ժողով):

Պուրասա 1. Ալլահն վարըզըն տայիր
օլան պաշըճա տէլիլլէրի գոյաճապ, ՎԷ 2.
տիւնեանն գուհուրնա Ալլահըզ պիր մանա
ՎԷՐ՝ պիլմէք իշիւն տինսիլլէր թարաֆընտան
իճատ իտիլլէն սիսթէմլէրի ճէրհ ու բէտտ ի-
տէճէք, 3. պիլլէ նիսպէթէն Ալլահն նէ օլ-
տուզըն ՎԷ պիլլիմէ նասը մէշղուլ պուլըն-
տըզըն ԿԷՅԷԹԷՐԷՅԷՅԷ:

1. Ալլահն վարըզըն տայիր օլան տէ-
լիլլէր:

Ազլ ու մանթըզ, Ալլահն վարըզըն
տայիր պաշըճա Էտի իշիլ իհզար Էտէր-
լէր, շէյլէ քի:

1. Քիսայինաթն մէվճուտիյէթի:

2. Տիւնեանն հիւքմֆէրմա օլան հարա-
քէթ, ինթիլամ, ՎԷ հայաթ:

3. Իտրաք ՎԷ հիւրրիլլէթ սահիպի ին-
սանն վարըզը:

4. Ատապը ումուլլէ (morale) գանու-
նըն մէվճուտիյէթի:

5. Նէվի պէշէրին պու ԽՈՒՍՈՒՄԱՔԻ
ումուլլէ իթիլգատը:

6. Թարիխին սահիհ ՎԷ մէվսուզ վա-
զապարը:

7. Էպիտի պիր վարըղըն լիւղումը :

Ճէնապը Հագգըն մէվճուտիյէթինէ տա-
յիր օլան պու տէլիլ վէ պիւրհանլար իւչ
գըսմ սըրլար . fuisse (physiques), մանկվի
(morales), վէ Ֆէլսէֆի (métaphisiques) :

Մատտի պիւրհանլար , տիւնեառա մէվ-
ճուտ օլան մախլուգաթըն ինթիզամընտան
վէ հայաթընտան իսթինթաճ իտիլէն պէրա-
հին տիր :

Մանէվի պիւրհանլար , վիճաւորըղըն ,
նէվի պէշէր վիճաւորըն շէհատէթինէ վէ
թարիխին պիլզէ մալլիւմ օլան մէվլուգ վէ
սահիբ վագաւարընա նազարէն իսթիտլալ
օլունան պիւրհանլար տըր :

Ֆէլսէֆի պիւրհանլարըն հէր քէսճէ
գապթ ու իտրաքը գօլայ օլմատըղընտան ,
օնլարըն եալընըզ պիր տանէսինի , եանի է-
պէտի պիր վարըղըն լիւղումը պիւրհանլար
սէրտ իտէճէյիլ :

Պիւթիւն պու միւլթէլիթ պիւրհանլար ,
ուժումէն գապուլ օլունմուշ օլան շու էսառ
իւզէրինէ , եանի «Սէպէպսիլ էսէր միւմքըն
տէյիլ տիր» էսառը իւզէրինէ պինա իտիլմիշ
տիրլէր : Պու տէլիլէրտէն հէր պիլի քէնտի
պաշընա , Ալլահըն վարըղընը իսպաթա քեա-
ֆի օլտուղը կիպի , միւճթէմիան հէրսի պիր
արատա , էն գաթի տինսիլէրին պիլէ բէտտ
ու ճէրհինէ քեաֆի պիր իսպաթ թէշքիլ ի-
տէլէր :

1. Քեայիմաթըն մէվնուտիյէթի

Պիլի ինաթա իտէն քեայիմաթըն մէվ-
ճուտիյէթի , Ճէնապը Ալլահըն վարըղընա
տէլալէթ էսէր , չիւնքի էյէր Ալլահ օլմա-
սայտը , հէր վէ կէօյ տախի օլմայաճապար-
տը : Մանթըզ պիլզէ էօյրէտիր քի սեպէպսիլ
էսէր գապիլ տէյիլ տիր : Պիր սաաթ , պիր
էվ , պիր սանէմ , պիր բէսմ կէօրէճէք օլուր-
սագ , հէման պու էսէրլէրի հուսուլա կէթի-
րէն պիր սաաթճը , պիր միմար , պիր հէյ-
քէլթրաշ , պիր բէսսամըն վար օլտուղընա
հիւքմ էտէրիլ : Պինաէն ալէյհ , կէօլիւմը-
ղիւն էօնիւնտէ հէր , կէօյ վէ սայիր պիլ-
ճիւմլէ մէվճուտաթը կէօրտիւլիւմիլզաէ ,
մութլագա պուշլարըն վար օլմասընա պիր

սէպէպ մէվճուտ օլտուղընա հիւքմ էթմէ-
լիլիլ : Իշթէ պու պիրիննի սեպէպէ պիլ
Ալլահ նամը վէրիլիլ : էօյլէ իտէ քեայիմա-
թըն մէվճուտիյէթի , Ալլահըն վարըղընը իս-
պաթ էտէր :

Տիւնեա քէնտիլիյինաէն օլմուշ տըր ,
թէսատիւֆէն գուհուր իթմիշ տիր եախօտ
հէր վագթ վարըտը կիպի իթիրապար ման-
թըզսըղըզ տըր :

Հագիգաթէն տէ 1. Քեայիմաթ քէնտի-
լիլինաէն օլմամը տըր :

2. Թէսատիւֆ էսէրի տախի տէյիլ տիր :

3. Հէր վագթ տա մէվճուտ տէյիլտիր :
էօյլէ իտէ , հէր շէյէ գատիր պիր վարըղըն
էսէրի գուտթէթիլլէ վար օլմուշ տըր , եա-
րատըմը տըր :

1. Քեայիմաթ քէնտիլիյինէն օլմամը
սըր . չիւնքի վար օլմայան պիր շէյ , իշլէյէ-
մէզ , պինաէն ալէյհ , քէնտի քէնտինէ վար-
ըզ տա վէրէմէզ : Վար օլմայան պիր շէյ հիշ
տէմէք տիր , հիշտէն տէ անճագ եալընըզ
հիշ հուսուլա կէլէպիլիլ : Իմտի , շայտ
տիւնեա քէնտիլիյինաէն օլմուշ տէնիլէճէք
օլուրսա , վարըղըն եօզ իքէն քէնտինէ վար-
ըզ վէրէպիլմիշ , հիշ օլտուղըն հալտէ հիշ օլ-
մայան շէյլէրին հուսուլընա սէպէպ օլմը տէ-
մէք օլաճագ տըր քի , պուշը տա ազը սա-
լիւմ վէ մանթըզ գապուլ էսէմէզ :

2. Քեայիմաթ պիր քեսաթիւֆ եսէրի
սէյիլ սիր . չիւնքի թէսատիւֆ տէնիլէն շէյ
եօզ տըր , պինաէն ալէյհ տէ պիր շէյին վար
օլմասընա սէպէպ օլմամալ : Թէսատիւֆ տէ-
նիլէն , ինսանըն ճէլինի պիթը իթմէք , սէ-
պէպինի պիլմէտիլի պիր շէյէ պիր մանա վէ-
րէպիլմէք իշիւն իճատ էտիլմիշ պիր քէլիմէ
տիր :

3. Քեայիմաթ , պու կիւնքի հայիքս հէր
վագթ մէվնուտ սէյիլիլ : Պուշըն պէօյլէ օլ-
տուղընը պու կիւնքի իլմին հէր շիւպէսի տէ
թատիլիլ իտիյօր : Իլմի արզ , իլմի հայաթ ,
իլմի հէյթ ճիւմլէթէն պու տիւնեանըն պիր
պիտայէթի օլտուղընը թատիլիլ իտիյօրըն :
Ալիմին պիր «Եէր եիւղիւնա» հիշ պիր է-
պէտի շէյ եօզ տըր , քիւրրէյիլ ազըն սաթ-
հընտա վէ պաղընտա հէր նէ քի վարսա :

քեաֆֆէսի տէ պիր իպթիտալարը օլտուղընա վէ պիր նիհայէթլէրի օլաճաղընա շէհասէթ իտէրլէր» տէմիշ տիր :

Յէլսէֆէ, էպէտի պիր վարլըղըն իւշ միւհիմմ խասսէլի հայիղ օլտուղընը թասսիգ իտէր, էանի էպէտի պիր վարլըղ լաղըմ էլ վիւնուս, տէյիշլիմէղ, վէ ցիհայէթսիղ օլմայը տըր : Հալպուքի, 1. Տիւնեա մատտի տիր, մատտէ իսէ լաղըմ էլ վիւնուս պիր վարլըղ օլմայը : Մատտէնին հէր հանկը պիր գըս-մընտան օլուրսա օլուռն սարֆը նաղար իթ-մէք, վաղ կէշմէք գապիլ օլտուղընտան, օ-նուռն աղսամընտան հիշ պիրի օլմայընճա օլ-մաղ լապիւտտ պիր վարլըղա մալիք տէյիլ տիր. մէսէլա տիւնեատա պիր տաղ, պիր նէհր նօգսան օլսա տա էհէմմիլէթի եօգ, տիւնեա թէքրար տիւնեա տըր, վէ պու սուրէթլէ տիւնեայը թէքրիպ վէ թէշքիլ էյ-լէյէն գըսմլարտան այրը այրը սարֆը նաղար իտիլմէք գապիլ օլտուղընտան, աղսամըն հէյէթի միւրէքքէպէտիւնտէն տէ սարֆը նա-ղար իթմէք միւմքին օլաճաղ տըր, պինաէն ալէյհ տէ, տիւնեա լաղըմ էլ վիւնուտ պիր վարլըղ գալմայաճաղ :

2. Տիւնեա ցէյիլիւնէղ տէ տէյիլ տիր : Էթրաֆըմըղտա, ալէմի մատտիյաթտա հէր շէյ տօղմաղ, էօլմէք, գուհուր իթմէք, նա-պէտիտ օլմաղ, տայիմա թէճէտտիւտ իթմէք կիպի աշվալէ թապի տիր. նէպաթաթ, ա-ղաճլար, հայվան վէ ինսանլար պիր թէ-պէտտիւլաթ վէ թէղայեիւրաթը տայիմէյէ թապի աիլլէր. պուռնն պէօյլէ օլտուղը տա ինքեար իտիլէմէղ :

3. Տիւնեա ցիհայէթսիղ տէ տէյիլ տիր : Կիւնքի շիմտիքի տիւնեամըղտան տահա կիւ-ղէլ վէ տահա միւքէմմէլ պիր տիւնեա տա-հա ֆարղ օլուռնապիլիր : Հալպուքի էպէտի պիր տիւնեանըն նիհայէթսիղ օլմայը տա ի-ճաղ էտէր. Կիւնքի էպէտիլիք տէմէք, իպ-թիտասըղ վէ էնճամարը պիր միւստտէթ տէ-մէք, պինաէն ալէյհ տէ, ցիհայէթսիղ պիր քիւմիլիլ իֆ տէմէք տիր. նիհայէթսիղ պիր թէքմիլիք իսէ, անճաղ նիհայէթսիղ վար-լըղ իւղէրինտէ վար օլապիլիր : Էօյլէ իսէ տէ-մէք տիր քի տիւնեա էպէտի տէյիլ տիր :

Մատամ քի տիւնեա տաիմա վար օլմա-մըշ տըր, չու հալտէ, վարլըղըն վէրէն պիր ֆաիլին էսէրի տիր, պինաէն ալէյհ, քէն-տինի վար էյլէյէն պիր ֆաիլին վարլըղըն մութլաղա գապուլ էթմէլիյիղ : Պիր սաաթըն սաաթճըսը, պիր լէվհանըն բէսսամը, պիր խանէնին պանիսի ֆարղ օլուռնաղը կիպի, տիւնեա տաիլի պիւթիւն մախլուգաթըն սէ-պէպի էվլէլի օլան ճէնապը Ալլահըն վար-լըղըն ֆարղ իթիլմէսի լաղըմ կէլիր :

Հիքեայէ : 1793 իխթիլալը էնիսսընտա, պիր կիւն միւնքիլ Բարրիէ, նանթ քէօյլիւ-լէրինտէն պիրինէ, «Չան գուլէլէրինիղի վէ Բիլիսալարընըղը կըղաճաղըղ» տէտիյինտէ, քէօյլիւ ճէվապէն, «Էաբապիլիւրինիղ» տէր, ֆաղաթ հէր հալտէ երլտըղարը տա երգա-մաղսընըղ եա : «Ալլահըն պու Այբեմարանը մէվճուա օլտուղճա, պիղ չօճուգլարըմըղա Ալլահըն իսմինի օրատա օգուլտըրապիլիրիղ» տէր : Ալլահըն վարլըղըն իսպաթ էթմէք իշիւն ուղուռն նուլթղարա հաճէթ եօգ տըր, կէօղլէրի աշրպ տա խըղաթըն աճայիպլէրինի սէյր էթմէք քեաֆի տիր :

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ր Ա Կ Ա Ն

Հ Ռ Ո Մ Ե Ի Կ Ա Յ Ո Ղ Ի Կ Է Ա Շ Խ Ա Ր Հ

Ս. Քահանայապետն մեր Պիոս Ժ. Ամանորոյ առթիւ մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունեցաւ Կարտինալաց Պատը, իւր առանձին գրասենեակին մէջ, որոնց հետ բաւական ժամանակ հայրական սի-րալիլ խօսակցութիւն մ'ունեցաւ :

Նոյնպէս այս առթիւ իրենց մաղթանքն ու շը-նորհաւորութիւնը Ս. Քահանայապետին մատուցա-նելու համար Պահօյից օրահին մէջ ընդունեցան Տէրութեանց Ս. Աթոռոյ մօտ գտնուող Դեսպաններն որոնց կողմանէ Բարձրագատիւ Իշխան Շէօնգուրկ-Հաթթէնշթաշն, Աւստրիոյ-Հունգարիոյ Դեսպանը, իրեւն Երեցագոյնը Դեսպանական մօրմոյն, մատոյց շնորհաւորութիւնները : Սրբազան Հայրը փոխադարձ մաղթանօք պահ մը տեսակցեցաւ, ապա ամենուն զատ զատ և իրենց ընտանեաց շնորհեց իւր Առաքե-լական Օրհնութիւնը : Յետոյ առանձինն ընդունեցաւ Վսեմ. Պ. Ոթոն Կրուէնշթաշը, Պաւլիերոյի Արտա-քոյ կարգի Դեսպանը :

* Առթիւ Նոր Տարւոյ իրենց շնորհաւորութիւնները ուղղակի գրեած են առ Ս. Քահանայապետն՝ հետեւեալներն. Նորին Վեհափառութիւն Փրօնկոսկոս-Յովսէփ Կայսր-Թագաւոր.— Ն. Վ. Վիլհէլմ Բ. Կայսր Գերմանիոյ.— Ն. Վ. Մէհէմէտ Ե. Կայսր Օսմանեանց.— Ն. Վ. Փրեդերիկոս-Աւգոստոս Գ. Թագաւոր Սաքսոնիոյ.— Ն. Վ. Ալփրէս Ժ. Թագաւոր Նորվիկիոյ.— Ն. Վ. Ալպեր Ա. Թագաւոր Պելճիոյ.— Ն. Վ. Կոնստան Ե. Թագաւոր Եռեւտի.— Ն. Վ. Նիգոլա Ա. Թագաւոր Մոնթէնէկոյ.— Ն. Վ. Թագաւոր Մոնտէնէ Բ. Բորգուելի.— Ն. Վ. Դշխոյ Մարիա Քրիստինա.— Ն. Արքայական Բարձրութիւն Իշխան Լուդովիկոս Խնամակալ Պաւերիոյ.— Ն. Վ. Դշխոյ Ամլիխ Բորգուելի.— Ն. Ա. Բ. Իզապէլլա Պուրպոնի.— Ն. Ա. Բ. Ֆիլիք, Դուքս Օրլէանս.— Ն. Ա. Բ. Յովհ. Գեորգ Իշխան Սաքսոնիոյ.— Ն. Ա. Բ. Իշխանուհի Անթոնուէթ Հոհենօլլէյն. եւայլն, եւայլն, եւայլն:

* Ինչպէս նախապէս գրած էինք, Գանայէիստի սպանումն վերջը, Սպանիոյ Թագաւորը նախարարապետ անուանած էր Բոմանտէսը, որ իր նախորդէն աւելի արմատական կուսակցութեան կը պատկանէր: Այս անուանումը առ հասարակ վերադրուեցաւ երիտասարդ Թագաւորին ժամանակէ մինչեւ հետեւած տկար քաղաքականութեան, որով կը կարծէր, միտելով աղատական կուսակցութեան, աղատել գահը կործանումէ որ կը սպառնայ մահաւանդ Բորգուելի յեղափոխութիւնէն ի վեր: Սակայն ճիշդ այս միտութիւնն է որ օր աւուր աւելի կը սարսէ այդ Գահը, այն յայտնի պատճառաւ որ աղատականք և արմատականք, առ հասարակ ժամանակահատիկէս անհարգաւորք ու երգուընթաց թշնամիք արքայական գերդաստանաց, օգտուելով իշխանութեան ընձեռած դիւրութիւններէն աւելի ազդուապէս և աւելի ընդարձակ գետնի մը վրայ իրագործել կը ջանան իրենց դաւաճանութիւնները և անդունդին եզրը կը մղեն Սպանիոյ իշխող հարստութիւնը: Դատունց է որ այս բոլոր վերանայները մատնանիլ ըրած էր հոյակապ այրն Մաւրա, մեծ քաղաքագէտ գարուս և համըղուած Կաթողիկէ, և շատ անգամ խրատած էր երիտասարդ Թագաւորը, այն ժամանակէ ի վեր որ ինքը այնքան գովութեամբ ու կորովով վարած էր նախարարագետի պաշտօնը, և իր պէտ խորհրդարանին Աջակցման կամ Կաթողիկէ Կուսակցութեան՝ իր բոլոր ոյժը տուած էր ջանքախնդրու հակաուսկողից գրութեան խողերը, և կերպով մը փոխարինելու Թագաւորին տկարութեանն յաւաք եկած չորսուոր արդիւնքը: Բայց երբ Բոմանտէսի յանձնուեցաւ վերին իշխանութիւնը, անմիջապէս Մաւրա կընեց սխալին մեծութիւնը և յառաջ գալիք ողբալի արդիւնքները: Եւ ահա այսքան ծանր պատասխանատուութիւն մը շտտնանելու համար, մեծ բայց ահաւոր և անհաւելիմաց ձեւք մը ունեցաւ. յանկարծ հրաժարական

գրեց խորհրդարանի անդամակցութիւնէն և Պահպանողական Աջակցման խմբակին Պետի պաշտօնէն: Իւ այս հրաժարական նամակը թերթերու մէջ հրատարակեց: Ահագին եղաւ ազդեցութիւնը. ամբողջ Սպանիոյ գորդեցաւ: Բոմանտէս շուարեցաւ իրեններուն հետ և վազեց Թագաւորին քով: Քանզի՜ նոյն ընդ նոյն մասնակցելով Պ. Մաւրայի, խորհրդարանէ հրաժարեցան իննսուն երկու Կաթողիկէ երեսփոխաններ, բազմութիւն Երեսփոխականներ, հին նախարարներ, Սպանիոյ ամէն քաղաքներու մէջ Թագապետական, վարչական և այլ աստիճանի պաշտօնեաներ: Գրեթէ անդունդի վիճակ մը ստեղծուեցաւ որուն առջեւ շուարած է Թագաւորն ու Կաթողիկէութիւնը: Գալիքը դուշակելը՝ անկարելի է:

ՄԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՊԱՏՐԻԱՐԽԱՐԱՆ

Եկեղեցեաց մէջ տօնական օրերու բոլոր արարողութիւններն ու ծիսակատարութիւններն մեծաւ հանդիսութեամբ կատարուեցան՝ յաճախութեամբ բազմախառն ժողովրդեան: Աթոռանիստ Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ ժամերգութիւններ ու Զայնաւորներ անպակաս եղան՝ Ամենապատիւ Հոգեւոր Տեսուն Կողմանէ մասնաւոր խնամքով պատրաստուած երգեցիկ աղայոց խումբին կողմանէ. որ թէպէտ նուազաստատ է, բայց շատ վարժութեամբ կը կատարէ իր դերը, և ապագային համար փայլուն յոյսեր կուտայ:

— Ս. Երրորդութեան Եկեղեցւոյն մէջ Յայտ. և Մկրտութեան տօնին օրը Զօրհնէնքի արարողութիւնը հանդիսաւորապէս կատարուեցաւ Կ. Պ. Փոխանորդ Արհի. Արք. Ռոքոսեան Գեր. ի կողմանէ որ Զայնաւոր Պատարագ ընելով, այս ծիսակատարութիւնը ըրաւ. ներկայ էր նաև Արհի. Արքիարեան Արքեպս. Եկեղեցին լեցուն էր հաւատացեալ ժողովրդով: Յատուկ վերնատան մէջ ներկայ էին՝ Աւարարիոյ Գեպպոնին իւր ներկայացուցիչ առաջին Թարգման Պ. Գոգլովիտ և Փոխ-Հիւպատոս՝ Հոյպլթ Թայն: Մեծ սրահին մէջ մեծարուեցան և սիրալիւ խօսակցեցան Արհի. Փոխ. և Արքիարեան Արքեպիս. Կոպոսաց հետ:

* Արհի. Փոխանորդ Արքեպս. ընկերակցութեամբ Գեր. Յովսէփ Մ. Վ. Արիկեանի, փոխադարձ այցելութեան գնաց Կանկէքքս յաճախուէն վրայ՝ Մովակալ Պ. Տարթիթ տը Ֆուրնէի և բացառիկ պատիւներով ընդունուեցան:

* Տուօրիստի գնացող Քահանայները՝ ըստ Ճգրիտ ցուցակի, ժողովրդեան անշուշտ հարիւրին իննսունը և աւելին Քրիստոնաւոր լարեպաշտութեամբ ու մեծարանք ընդունեցան: Ափոս՝ այն քիչերուն որոնք մերժեցին Քրիստոսի Օրհնութիւնը իրենց ընտանեկան յարկէն: Բուն տեղն է՝ Մաւթ, Ժ. Կ. Կ. Թո՛ղ ալեւս չհամարձակին ժողովուրդ բառը գործածել իբր թէ իրենց կրից և անհնազան:

դուժեան և բմբոստութեան ի նպաստ. ժողովուրդը պիտի գտնուի ի բրնձի մէջ:

* Անհնազանդներու խմբակ մը, որոնց մէջ մեծագոյն մասը ԱնճԱՆՈՒժ գէմքեր, յաւակնութիւնը մինչեւ խեղկատակութիւն տարին: Յունուար վեցի եւրեկոյն Ս. Յովհանն Ոսկերեան Եկեղեցւոյն բակը ժողովուրդ, հանկից անցնող երկու Քահանայք ներս հրաւիրելով, ուզեր են ռախել որ ըստ հին տոմարի Մանգեան ճրագալոյցի արարողութիւն կատարեն. առնցմէ մին՝ Գեր. Յ. Վ. Սարուխանեան զիրենք խրատեր և յանդիմաներ է ըստ պատշաճի, ցոյց տալով որ այն տեսակ յանդգնութեամբ իրենց ճշմարիտ կաթողիկէ չըլլալը կ'ապացուցանեն: Իսկ անոնք տեսնելով որ ընտել Բահանայ մը չկայ որ այս սոսկալի յանցանքին ուղի մանակցիլ, Եկեղեցւոյն մէջ ուր բոլոր մոմերը վառեր են եղեր, Հայր մեր ըսելով իրարու շնորհակալութիւններ ըրեր են: '... Ահա ըմբոստութիւնը մինչեւ ու՛ր կ'առաջնորդէ:

* Այլաբահական մարդոց այլքան անկանոնութեան ու Եկեղեցական գործերու արամադրութեան ուղղակի խառնուելուն ցալտուն օրինակ մը առաւ Ս. Յակոբ Անկեղանցին խնամակալութիւն ըստած ժողովը, որ Անկեղանցին Մատուռը գոցեր է հակառակութեան համար, այսպէսով թէ խեղճ պատըս պարեալները և թէ ժողովուրդը զրկելով հոգեւոր միխթարութենէ: Նոյն իսկ Վարչական ըստած ժողովը հրաման զրկած ըլլալով որ բացուի Մատուռը, անոր ալ դիմադրած են, — և այս արժանաւոր դարձ փոխարինի է բմբոստութեան և հերձուածի... Հապա ինչպէս կ'ըսէին թէ մենք հոգեւորի, Եկեղեցական գործերու չենք խառնուիր...:

Է Զ Մ Ի Ա Մ Ն Ա Կ Ա Ն Շ Ա Յ Ե Ր

Աղգային ժողովը դռնփակ կատարուելով, հակառակ Կի 28 բուէով անպարտ արձակեց Օրմանեանը: Երեսփոխաններու մեծամասնութիւնը արգէն մեկնած էր սրահէն:

* Վանայ հայ առաջաւոր և քաղաքապետ Պետրոս Էֆ. Գարամաճեան, զո՛հ գնաց խորհրդաւոր սպանութեան մը, զոր թուրք թերթեր կը վերագրեն Դաշնակցութեան: Ոճրագործը գեռ չէ գտնուած:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն Գ Ո Ր Ծ Ե Ր

Հաշտութեան Բանակցութիւնները ո՛չ միայն յաջող ելքի մը չյանգեցան շարժում մէջ, այլ և խզուելու աստիճանը հասան, Էտիրնէի ու Կղզիներու հարցին պատճառաւ: Այս օրերս Բանակցութիւններն ընդհատուած են: Կ'ըսուի թէ Պալքանեան դաշնակիցներն օգուտ քաղել կ'ուզեն Էտիրնէի հոգեպառ զիճակէն, որուն պարէնը հասնելով, կը յուսան գրաւել և կատարուած գործի մը առջեւ դնել Օսմանեան կառավարութիւնը: Մօտալուտ կը կարծուէր թշնամութեանց վերսկսումը. սակայն գրեթէ ստույգ է թէ Մեծ Տէրութիւնը անպատճառ ի մօտոյ միջամտելով այս աղէտը պիտի արգելու:

* Օսմանեան պատուիրակները յայտարարեցին թէ իրենք հիմա կ'սպասեն որ զինակից պատուիրակները յայտարարութիւն մը ընեն իրենց: Պոլսէն նոր հրահանգներու չեն սպասեր:

* Բարիզ, 8 Յունուար. — «Էքօ տը Բարի» Լոնտոնէ կը տեղեկանայ թէ Էտիրնէի մասին Տէրութեանց միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է: Կղզիներուն մասին Երբեակ Համաձայնութեան և Երեակ Զինակցութեան միջեւ կարծիքի անհամաձայնութիւններ կան: Ռուսիա, Սնգլիա և Ֆրանսա Արշիպեղագոսի կղզիներուն մասին Յունաստանի պահանջներուն ուժ կ'ուստուն: Երբեակ Զինակցութիւնը կ'ուզէ թուրքիոյ ձեռքը թողուլ Լէմնոս, Թէնէ, Խոս, Իմպրոս, Սամոթրակէ, Գիոս և Միտիլլի: Կղզիները «Էքօ տը Բարի» կ'աւելցնէ թէ Երբեակ Համաձայնութիւնը ծանր պատասխանատուութիւն մը ստանձնեց թուրքիոյ դէմ զինակիցներուն կողմը բռնելով: Թուրքեպալքանեան բանակցութեանց սրնակութիւնը Երբեակ Համաձայնութեան և Երբեակ խաղաղութեան սնանկութիւնը պիտի ըլլայ:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ի Թ Ի Ի Ն

Տ. Կոմիսսա Բահանայ	17
Նոր Տոմար	19
Օրմանեանի «Հայոց Եկեղեցի» գիրք	23
Ս. Աւետարանի մեկնութիւն	25
Յօրհեակ Քրիստոնէի	27
Դաքոյի մեզնեպի հասարար	28
Տեղեկագրական	30

ԱՐՏՈՆԱՏԷՐ

ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ԿԵՏԻԿԵԱՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԱՐԱՐԱՊԵՏ

ԳԵՈՐԳ Ծ. ՎԱՐԴ. ԹԵՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

Տպագր. Կ. Արձագանգ Շաքաբաքերի, Բերա, Պայրամ փողոց բիւ 5, Կ. Պոլիս

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—Թուրքիոյ համար, տարեկան՝ 40 դիկ. արծ. վեցամսեայ՝ 20.—
մէկ քիւ՝ 1 դիկ.:— Արամահման՝ տար. ճր. 10. վեցամս. 5.—Վնարմունկ կանխիկ են:

ՀԱՍՅԷ.— Կարողիկէ Արձագանգ, Բերա, 5 Պայրամ փողոց 5, Կ. Պոլիս:

KATOĞHIÇHE ARZAKANK

Péra, 5 Rue Baïram 5

Constantinople

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆԻՐ.— 1.—Արձագանգ կը նրաստակուի Շաբաթ օրեր: 2.— Խմբագրութիւնս պատրաստուեալ չէ անպատճառ կամ նոյնութեամբ նրաստակել իրեն որկուած զ եւ է յօդուած: 3.—Կեղծանունով որկուած յօդուածներու հեղինակը կը պարտի իր իսկական անունը ծանուցանել Խմբագրութեան: 4.— Ձեռագիրներ եւ չեն դարձուիր: 5.— Յօդուածներու ձեռագիրները պէժ է գրուած իլլան քուղթին մէկ կողմը միայն: 6.— Ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմանագրութիւն կը կատարուին: 7.— Հասցէի փոփոխութեան համար պէժ է անհրաժեշտ երկու դանեկանի նամակագրութիւն միասին դրել:

ՏՊԱՐԱՆ, Կարողիկէ Արձագանգի Բերա, 5 Պայրամ փ. 5: Տպարանս ըստ ամենայնի հոյս էւ ի վիճակի է որ եւ իցէ տպագրական գործոց համար: Կը տպուին ամեն տեսակ ծանուցումներ, գիրքեր, տետրեր, հրատարակութիւններ, քարտեր, քարտ-տետրեր, մանագրքներ, եւն., եւն.: Գիրքեր ամեն-ցեղի կերպով ածան են: Գեղեցիկագիտական հաշուի եւ տպագրական մատուցման կողմանէ յանձնարարները անտարակոյս գոհ յախի մնան:

ԿԸ ԾԱՆՈՒԻ «Տարական Սկզբունք Բիւստոնէական Վարդապետութեան» հաստատու եկեղեցական իշխանութենէ եւ կիրառութիւնը հրամայեալ: Բաղկացած է 136 էջերէ: Գին, ամուր քղքակազմը 2 դիկն.: